

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΜΑΤΣΗ

ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΚΛΗΡΙΚΩΝ, ΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΔΙΚΑΙΟΝ

(Ἄρθρον 99 τοῦ Εἰσαγωγικοῦ Νόμου Ἀστικοῦ Κώδικος)

Εἰσαγωγή (*)

1. Ἡ ἰδιαίτουσα θέσις, ἣν συνεπάγεται ἡ κτῆσις τῆς ἱερατικῆς ἢ μοναχικῆς ἰδιότητος εἰς τοὺς ἐπιλεξαμένους ταύτας ἐκδηλοῦται καὶ εἰς τὰς περιουσιακὰς αὐτῶν σχέσεις. Καὶ αὐτὴ ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ εἰς τὴν περιου-

---

(*) Χρήσιμα διὰ τὴν μελέτην τοῦ θέματος εἶναι τὰ κάτωθι ἰδία ἔργα, ἀναφερόμενα ἐν τοῖς ἐφεξῆς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως :

Hellmann, Das gemeine Erbrecht der Religiösen (München 1874). Ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ ὑφηγητοῦ Hellmann εἶναι θεμελιώδης διὰ τὸ Ὑουστινιάνειον δίκαιον.

Singer, Die Behebung der für Ordenspersonen bestehenden Beschränkungen in commercium mortis causa (Innsbruck 1880).

Perdiky-Casandjès, Über die Erbfolge der Regularen der Griechischen Kirche (Leipzig 1887).

A. Ferradou, Des biens des monastères à Byzance (Thèse de Bordeaux 1896).

Alivisatos, Die Kirchliche Gesetzgebung Justinians I (1913).

Δαμ. Βορρέ, Περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς εἰς τὴν περιουσίαν κληρικῶν καὶ μοναχῶν (ἐν Ἀθήναις 1887).

A. Μομφερράτου, Κληρονομικὸν δίκαιον τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ (Ἀθήνησι 1890).

Κρίσις Σγυουτείου διαγωνίσματος ὑπὸ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (Ἀθῆναι 1886). Ἀφορᾷ τὰ ἄνω δύο ἔργα, ὡς καὶ ἄλλα τινὰ παραμείναντα ἀνέκδοτα.

Ε. Νικολαΐδου, Περὶ τῆς μοναχικῆς ἀκτημοσύνης ἐν τῷ κοινῷ καὶ ἐκκλησιαστικῷ δικαίῳ (Ν. Πανδέκται τόμ. Ζ' σελ. 776—877)

Σπ. Μαλλούχου, Περὶ κληρονομίας ἐπισκόπων, ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν μετὰ τὸν ν. ΓΥΙΑ' (Ἐν Ἀθήναις 1912).

Μ. Σακελλαροπούλου, Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον (1898).

Κ. Ράλλη Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τόμ. Α' (1927).

Γ. Ράμμου, Στοιχεῖα Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου (1947) §§ 90, 91.

Π. Παπαρογοπούλου, Κληρον. δίκαιον (1873) § 221.

Α. Κρασᾶ (—Γ. Ροῦλου), Κληρον. δίκαιον τόμ. Ι (1932) §§ 130—143 β'.

Windscheid (—Πολυγένους), Κληρον. δίκαιον (1923) § 570 σημ. 6.

Γ. Μπαλῆ, Ἐγχειρίδιον Κληρον. δικαίου (1938) §§ 188—194.

Κ. Ρακτιβάν ἐν Θέμιδι ΙΕ' σελ. 324.

σίαν τοῦ ἀφιερῶσαντος τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς θείας λατρείας διέπεται ὑπὸ ἰδίων, διαφόρων τοῦ κοινοῦ δικαίου κανόνων, χαρακτηριζομένων ὑπὸ τῆς ιδιότητος αὐτοῦ ταύτης.

2. Παρ' ἡμῖν ἡ διάφορος μεταχείρισις τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐν τῇ κληρονομικῇ αὐτῶν διαδοχῇ ἐκδηλοῦται ἤδη ἀπὸ τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου. Αἱ συναφεῖς πρὸς τὸ θέμα διατάξεις τοῦ δικαίου τούτου κατηγορήθησαν ἀπὸ τοῦ 1909 καὶ ἔπαυσαν νὰ ἰσχύωσιν ἐν Ἑλλάδι πλὴν τῆς Σάμου, Κρήτης καὶ Θράκης διὰ τοῦ βασικοῦ νόμου ΓΥΙΑ'/1909, τῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν, μοναχῶν καὶ ἱερομονάχων ρυθμιζομένης ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ ὡς ἄνω νόμου. Ὁ νόμος οὗτος ἰσχύει καὶ νῦν δυνάμει τοῦ ἀρθροῦ 99 τοῦ Εἰσαγωγικοῦ Νόμου τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (=Εἰσ. Ν.) ἔχοντος οὕτω: «Διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος αἱ κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τούτου ὑφιστάμεναι διατάξεις περὶ κληρονομίας κληρικῶν καὶ μοναχῶν». Δὲν ἐπεξετάθη δὲ εἰς τὰς ὡς ἄνω περιοχὰς Σάμον καὶ Κρήτην διὰ τοῦ ἀρθροῦ 3 τοῦ ν. 1070/1917, διατηρηθέντος τοῦ αὐτόθι ἰσχύοντος βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου' εἰς τὴν Θράκην οὐδέποτε εἰσῆχθη ('). Ὁ ν. ΓΥΙΑ' ὡς πρὸς τὰς περὶ κληρονομίας κληρικῶν καὶ μοναχῶν διατάξεις του εἶναι νομοθέτημα ἀντιφατικὸν καὶ ἀσυνάρτητον, οὐδαμῶς ὀφεληθὲν ἐκ τῆς ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου γενομένης συζητήσεως, ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐμβάλλον εἰς ἀπορίας καὶ ἀμυχανίας δυσδιαλύτους τὸν ἐρμηνευτήν.

Ἄλλὰ καὶ αἱ διατάξεις τοῦ ν. ΓΥΙΑ' αἱ ἀφορῶσαι τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν ἐπισκόπων κατηγορήθησαν ὑπὸ τοῦ ν. 4684/1930 ἀρθρ. 7 ἐδ. 2 ἄνευ ἐπαναγωγῆς τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὰς εἰδικὰς περὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς κληρικῶν διατάξεις, τοῦ κενοῦ τούτου πληρουμένου ὑπὸ τοῦ κοινοῦ δικαίου, νῦν ὑπὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος.

Γ. Μαριδάκη, Τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατορῶν (Ἀθήναι 1922) σελ. 316 ἐπ.

Γ. Πετροπούλου, Ἱστορία καὶ Εἰσαγγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου (Ἀθήναι 1944) σελ. 1298—1300.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτῃ ἡμῶν σκοπεῖται ἡ ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς κατὰστρωσις τοῦ θέματος, ὁ καθορισμὸς τοῦ ἐν ταῖς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους προσαρτηθείσαις περιοχαῖς ἰσχύοντος δικαίου, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἔξαρσις σημείων τινῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπίδρασιν ἔχει τὸ δίκαιον τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος καὶ τοῦ Εἰσαγωγικοῦ αὐτοῦ Νόμου.

1. Διὰ τὰ ἐν τῇ Σάμῳ συνδύασον τὸ ἀρθρ. 3 τοῦ ν. 1070 πρὸς τὸ ἀρθρ. 18 τοῦ ν. 802/1898 τῆς Ἡγεμονίας τῆς Σάμου. Ἐνεκα τῆς ἀσαφοῦς πως διατυπώσεως τοῦ ἀρθρ. 3 τοῦ ν. 1070 ὑπεστηρίχθη (Πρωτ. Σάμου 317/1935 Θέμις ΜΣΤ' σελ. 977) ὅτι ἐν Σάμῳ ἐπεξετάθησαν αἱ διατάξεις τοῦ ν. ΓΥΙΑ'. Οὐχὶ ὀρθῶς· διότι ἡ ἔννοια τοῦ ἀρθρ. 3 εἶναι προφανὸς ὅτι διατηρεῖται ἐν Σάμῳ καὶ Κρήτῃ τὸ αὐτόθι δίκαιον, μὴ ἐπεκτεινομένου τοῦ ν. ΓΥΙΑ'.

3. Ἡ τοιαύτη ἀνέλιξις τοῦ περὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν, μοναχῶν καὶ ἱερομονάχων δικαίου ἐμφανίζει σήμερον τὴν ἐξῆς γενικὴν εἰκόνα :

α) Εἰς τὴν Θράκην, Κρήτην καὶ Σάμον ἰσχύει τὸ βυζαντινορρωμαϊκὸν δίκαιον, ἐν τῇ Κρήτῃ ἐπικρατοῦσάν ἰδιῶν διατάξεων περὶ μοναχῶν περιεχομένων ἐν τῷ Καταστατικῷ Νόμῳ τῆς Κρητικῆς Ἐκκλησίας (ν. 276/1900).

β) Εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα διὰ τοὺς κληρικοὺς ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τοῦ κοινοῦ δικαίου, ἤτοι τοῦ Α.Κ. διὰ δὲ τοὺς μοναχοὺς καὶ ἱερομονάχους αἱ εἰδικαὶ διατάξεις τοῦ ν. ΓΥΙΔ'.

4. Ἡ ὕπαρξις τοσοῦτων τοπικῶν δικαίων (1), ὡς ἀντιλαμβάνεται τις πᾶν ἄλλο ἢ εὐχάριστος εἶναι. Ἐὰν δὲ ἡ ἀνομοιομορφία εἶναι ἀπενεκαία διὰ τὸ καθόλου δίκαιον ἑνὸς λαοῦ, διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν παρίσταται ἀσυμβίβαστός πως τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ. Εἶναι βεβαίως ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀνωμαλία αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν κατὰ καιροὺς προσάρτησιν τῇ Ἑλλάδι διαφόρων χωρῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ ἀκανθῶδες τοῦτο τὸ θέμα χρῆζει μιᾶς νέας, σαφοῦς καὶ ἐνιαίας, νομοθετικῆς ρυθμίσεως.

Α'

ΤΑ ΕΝ Τῇ ΘΡΑΚῃ, ΚΡΗΤῃ ΚΑΙ ΣΑΜῶ

§ 1

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

1. Ὁ περιορισμὸς τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου. 2. Μὴ ἰσχύς τούτου σήμερον.
3. Εἰδικὰ θέματα.

1. Ἐν τῷ βυζαντινορρωμαϊκῷ δικαίῳ (2) ὁ ἐπίσκοπος ἔχει δικαίωμα πλήρους διαθέσεως τῆς πρὸ τῆς χειροτονίας ἀποκτημένης περιουσίας. Οὕτω, σαφῶς λέγεται ἐν τῇ Νεαρχῇ Ἰουστινιανοῦ 131 «Ἐπ' ἐκείνοις γὰρ μόνοις τοῖς πράγμασιν ἄδειαν αὐτοῖς τοῦ ἐκποιεῖν ἢ καταλιμπάνειν οἷς ἂν βουλευθεῖεν συγχωροῦμεν, ἃ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἀποδειχθῶσιν ἐσχηκότες»· πρβλ. καὶ Ἀρμενόπουλον V, 4, 1 «Ὅσα ἔσχεν ὁ ἐπίσκοπος πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς δωρεῖται καὶ ἐκποιεῖται ὡς θέλει· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διατίθεται εἰς αὐτά». Ἐκ δὲ τῆς μετὰ τὴν χειροτονίαν ἀποκτωμένης δύναται νὰ διαθέσῃ μόνον τὴν περιεχομένην αὐτῷ διὰ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς συγγενῶν μέχρι καὶ τοῦ τρίτου βαθμοῦ (3) (4)· πρβλ. καὶ Ἀρμενόπουλον ἐν. ἀν. «ὄσα δὲ ἐκτήσατο

1. Ἀνακύπτει ἄρα περίπτωσις διατοπικοῦ δικαίου.

2. Τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τοῦ δικαίου τούτου, ὅπερ ἐν τῇ ρυθμίσει τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν, ὑπέστη πλείστας διακυμάνσεις ἐπιθι παρὰ Μομφερσάτῳ σελ. 23-152. Ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτίθεται ἡ ἀποκρυσταλλωθεῖσα φράσις αὐτοῦ.

3. Ὁ καθηγ. Γ. Ράμμος σελ. 211 εἰς τὴν διαθέσιμον περιουσίαν περιλαμβάνει καὶ τὴν προερχομένην ἐξ ἐπαχθοῦς αἰτίας. Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι εὐστοχος καὶ συν-

μετά τὴν ἐπισκοπὴν τῆ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ διαφέρει καὶ οὐδὲ διατίθεται εἰς αὐτά, εἰ μὴ ἄρα ἀπὸ γονέων ἢ θείων ἢ ἀδελφῶν αὐτοῦ εἰς αὐτὸν περιῆλθον».

Τῶν διατάξεων τούτων τῶν ρωμαϊκῶν κειμένων ὁμιλουσῶν μόνον περὶ ἐπισκόπων (καὶ διοικητῶν εὐαγῶν οἴκων) ἔπεται ὅτι ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν λοιπῶν κληρικῶν διέπεται ὑπὸ τῶν ὁρισμῶν τοῦ κοινοῦ δικαίου. Τοῦτο δὲ καὶ ρητῶς ἐλέχθη ἐν τῇ Νεαρχῇ Ἰουστιν. 123 κεφ. 19 : «Τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους καὶ ψάλτας, οὓς πάντας κληρικούς καλοῦμεν, τὰ πράγματα τὰ ἀφ' οἴουδήποτε τρόπου εἰς τῶν αὐτῶν δεσποτείαν ἐλθόντα ἔχειν ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἔξουσίαν προστάττομεν καθ' ὁμοιότητα τῶν καστρενσιῶν πεκουλιῶν καὶ δωρεῖσθαι κατὰ τοὺς νόμους καὶ ἐπ' αὐτοῖς διατίθεσθαι, εἰ καὶ ὑπὸ τὴν τῶν γονέων εἰσὶν ἔξουσίαν, οὕτω μέντοιγε ὥστε τοὺς τούτων παῖδας ἢ τούτων μὴ ὑπόντων τοὺς γονεῖς αὐτῶν τὸ νόμιμον κομίζεσθαι μέρος» (1).

2. Κατὰ γενικῶς ἐν τούτοις κρατήσασαν ἐν τῇ θεωρίᾳ γνώμην (2), ὁ ἄνω ἐκτεθεὶς περιορισμὸς ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τῶν ἐπισκόπων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ἰσχύων μετὰ τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀφαίρεσιν τῆς ἀνεξελέγκτου διαχειρίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας (3). Διότι ἀφαιρεθείσης ταύτης καὶ ὑπαχθείσης εἰς τὰ ἐπὶ τούτῳ τὰ συσταθέντα Γαμεῖα ἔπαυσεν ὑπάρχον τὸ τεκμήριον ὅτι πᾶν κτηθὲν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἐκτήθη διὰ χρημάτων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἀπέκτησε συνεπῶς ὁ ἐπίσκοπος τὴν ἰκανότητα κτήσεως καὶ διαθέσεως τῆς ὁπωσδήποτε περιελθούσης αὐτῷ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίας.

τασσομένα ταύτη. Δοθείσης πάντως τῆς ἀρχῆς, ἥτις διεῖπε τὸ βυζαντινορρωμαϊκὸν δίκαιον, ὅτι πᾶν κτηθὲν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου θεωρεῖται κτηθὲν ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν χρημάτων, διὰ τὰ κτηθέντα ἐξ ἐπαχθοῦς αἰτίας θὰ ἔδει νὰ ἀποδεικνύεται ὅτι ἐκτήθησαν ὑπὸ τῆς κατὰ τὰ ἐν τῷ κειμένῳ διαθεσίμου περιουσίας τοῦ ἐπισκόπου.

4. Βλ. ἔθιμα περιοχῶν τινων, ἐπικυρωθέντα διὰ δικαστικῶν ἀποφάσεων, καταργητικὰ τῶν ἄνω διατάξεων τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἐν Εὐρετηρίῳ Γεν. Νομολογίας Ἰωαννίδου τομ. 3 (1847) σελ. 427-432.

1. Τίνες οἱ νόμιμοι μεριδοῦχοι θὰ ὁρισθῆ νῦν ὑπὸ τοῦ Α.Κ. (ἄρθρ. 1825). Καὶ ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ τῶν προσώπων τούτων διέπεται ὁμοίως ὑπὸ τοῦ Α. Κ.

2. Μομφερράτος §§ 84, 85, Κρασσῶς § 130, Μαλλοῦχος σελ. 7.

3. Ἡ ἀφαίρεσις αὕτη ἤρχισεν ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι διὰ τῶν διαταγμ. 20 Μαΐου 1836, 29 Ἀπριλίου 1843 (ὄρα καὶ ν. 27 Νοεμβρίου 1863) εἶναι δὲ νῦν γενικὴ καθ' ἅπασαν τὴν χώραν καὶ συνεπῶς καὶ διὰ τὴν Θράκην, Κρήτην καὶ Σάμον, πρβλ. καὶ ν. 4684/1930 ἄρθρ. 2 καὶ 3, ν. 2200/1940. Ἄλλα καὶ ἐθιμικῶς ὁ περιορισμὸς τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου δὲν ἐτηρήθη. Πρὸς τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην ἀποψιν ἀντίθετος ἡ Α. Π. 15/1858 «Κατὰ τοὺς ἐλληνικούς νόμους ὅσα πράγματα εἰς τοὺς ἐπισκόπους μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν οἰωδήποτε τρόπῳ περιέλθουν ἀπαγορεύεται εἰς αὐτοὺς νὰ μεταφέρωσιν οἰωδήποτε τρόπῳ εἰς ἄλλα οἰαδήποτε πρόσωπα εἰς μόνον εὐσεβεῖς αἰτίας δαπανᾶν ἐκ τούτων δέδοται αὐτοῖς ἄδεια καὶ εἰ τι ἐκ τῶν ἰουούτων αὐτῶν μείνη, ταύτη τῇ δεσποτείᾳ τῶν ἀγιοτάτων ἐκκλησιῶν, ὧν τὴν ἰερωσύνην, διαφέρει».

Κατὰ ταῦτα συνταγείσης διαθήκης ἐπέρχεται ἡ ἐκ διαθήκης διαδοχὴ εἰς πᾶσαν τὴν περιουσίαν τοῦ ἐπισκόπου, μὴ δ' ὑπαρχούσης τοιαύτης ἐπέρχεται ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ, διεπομένη ὑπὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος.

3. Τὸ δίκαιον τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος δέον νὰ γίνῃ δεκτὸν ὑπὸ τὸν κάτωθι περιορισμόν :

Ἐὐσάκις ἐλλείπει ἄλλων κληρονόμων, καλεῖται τὸ δημόσιον ἀντ' αὐτοῦ δέον νὰ καλῆται κατ' εἰδικὴν διάταξιν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἧς δὲν ἐσκοπεῖτο ἡ κατάργησις, ἢ ἐκκλησία ἐν ἧ ὁ ἐπίσκοπος ἐτύγγανε χειροτονημένος. Τὴν ἐξαίρεσιν ταύτην δεχόμεθα καὶ διὰ πάντας τοὺς λοιποὺς κληρικούς. (Νεαρά Ἰουστιν. 131 κεφ. 13) (1).

Κατὰ τὸν κανόνα KB' τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου (2) δὲν ἐπιτρέπεται τοῖς κληρικοῖς νὰ καταλίπωσι τι κατὰ κληρονομίαν ἢ κληροδοσίαν ἢ ἄλλως πως τοῖς αἰρετικοῖς ἢ ἀπίστοις, οἵτινες ἄλλως καὶ κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἦσαν ἀνίκανοι πρὸς τὸ κληρονομεῖν (Κῶδιξ 1, 5, 22). Ἡ ἔνεκα θρησκευτικῶν λόγων ἀνικανότης αὕτη δὲν ὑφίσταται ἐν τῷ συγχρόνῳ δικαίῳ, διὸ οὐδεὶς λόγος περὶ ἐφαρμογῆς αὐτῆς ἐπὶ κληρονομίας κληρικῶν ἢ μοναχῶν.

§ 2

ΜΟΝΑΧΟΙ

I Ἡ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως περιουσία.

1. Ἐν γένει. Πρόσωπα δικαιούμενα νομίμου μοίρας. 2. Εἰδικῶς περὶ τῶν δικαιομάτων τῆς μονῆς. 3. Προστασία δικαιουμένων νομίμου μοίρας. 4. Ὑπολογισμὸς νομίμου μοίρας. 5. Νομικὴ φύσις μεταβιβάσεως περιουσίας τῇ μονῇ. 6. Διαθήκη τοῦ μοναχοῦ.

II Ἡ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσία.

1. Ἐν γένει. 3. Ζητήματα.

III Τὸ μέτρον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου.

IV Τὸ ἰσχύον ἐν Κρήτῃ δίκαιον.

V Ἱερομόναχοι.

I. 1. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς μοναχοὺς διακριτέον τὴν πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἀπὸ τῆς μετ' αὐτὴν ἀποκτωμένης περιουσίας. Τὰ τοῦ πρώτου θέματος ἐρρρυθμίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (Νεαρά 5 κεφ. 5, Νεαρά 76, Νεαρά 123 κεφ. 38 (3), πρβλ. καὶ Νεαράν 133) διατάξαντος ὅτι ἅπασα ἢ κατὰ τὴν

1. Κατὰ τὸν Κρασοῦν § 133 ὡς ἐκ τοῦ διαφόρου σήμερον ὄργανισμοῦ τῆς ἐκκλησίας δέον νὰ καλῆται εἰς μὲν τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν τῶν ἐπισκόπων ἢ ἐπισκοπῆ ὡς νομικὸν πρόσωπον, εἰς δὲ τὴν τῶν λοιπῶν κληρικῶν ἢ ἐν ἧ ὑπηρετοῦσιν ἐκκλησία. Βλ. καὶ Μομφερράτον §§ 32, 33.

2. Ράλλη—Ποτλῆ, Σύνταγμα τόμ. 3 σελ. 286 ἐπ.

3. Νεαρά 123 κεφ. 38 «Εἰ δὲ γυνὴ ἢ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξῃται βίον καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον παίδων οὐχ ὑπόντων, ἐν τῷ εἰσῆλθε τὰ πράγματα αὐτοῦ διαφέρειν κελεύομεν. Εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον παιδῆς ἔχοι, καὶ μὴ πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον περὶ τῶν οἰκείων πραγμάτων ποιήσει διατύπωσιν καὶ τὸ νόμι-

εἰς τὴν μονὴν εἴσοδον⁽¹⁾ περιουσία τῶν μοναχῶν προσκυροῦται τῇ μονῇ. Κατ' ἐξαιρέσειν δύναται ὁ μοναχός, ἂν ἔχη παῖδας, νὰ διανείμῃ ὑπὲρ αὐτῶν μέρος τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας, παραφυλαττομένης τῆς νομίμου μοίρας, ὅτε τὸ ὑπόλοιπον παραμένει τῇ μονῇ ἢ τὸ ὅλον, ὅτε δέον νὰ συγκταριθμησῇ ἑαυτὸν μετὰ τῶν παιδῶν, ὅτε ἢ μερὶς αὐτοῦ ἀνήκει τῇ μονῇ⁽²⁾. Ἐὰν δὲ ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ πρὶν ἢ διανείμῃ τὴν περιουσίαν του, εἰς μὲν τοὺς παῖδας ἀνήκει ἢ νόμιμος μοῖρα τὸ δὲ ὑπόλοιπον τῇ μονῇ⁽³⁾.

Αἱ Νεαραὶ ποιοῦνται λόγον περὶ παιδῶν. Ἐρωτᾶται πρῶτον ἂν περιλαμβάνονται καὶ οἱ λοιποὶ κατιόντες. Νομίζομεν ὅτι ἐνταῦθα προσήκει ἢ εὐρεία τῆς λέξεως «παῖδας» ἐρμηνεῖα⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾ καὶ δέον καὶ οὗτοι νὰ περιληφθῶσι. Ἐρωτᾶται περαιτέρω τί ρητέον ἂν ὁ μοναχὸς ἔχει γονεῖς.

μον μέρος τοῖς παισὶν ἀφορίζει, καὶ οὕτως ἐξέστω αὐτῷ καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τοὺς ἰδίους διελεῖν παῖδας, οὕτω μένοιγε ὥστε μὴδὲ ἐνὶ τῶν ἑαυτοῦ παιδῶν ἐλλατῶσαι τὸ νόμιμον μέρος· τὸ δὲ μὴ δεδομένον τοῖς παισὶ μέρος τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. Εἰ δὲ πᾶσαν τὴν ἰδίαν οὐσίαν μεταξὺ τῶν παιδῶν διελεῖν βουληθεῖται, τοῦ οἰκείου αὐτοῦ προσώπου τοῖς παισὶ συναριθμομένον ἐν ἑαυτῷ μέρος πᾶσι τρόποις παρακρατεῖτω, ὁφείλων τῷ δικαίῳ τοῦ μοναστηρίου διαφέρειν. Εἰ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγων τελευτήσῃ, πρὶν μεταξὺ τῶν οἰκείων παιδῶν τὰ ἴδια διανείμῃ πράγματα, τὸ μὲν νόμιμον μέρος οἱ παῖδες λήθονται, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς οὐσίας τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω». Ἡ Νεαρά 123 κεφ. 38 κατοστρώνεται ἐν τῷ Προχείρῳ Νόμῳ 243, ἐν τῇ Ἐπανωγογῇ 9, 9, 11 καὶ ἐν τοῖς Βασιλικαῖς 4, 1, 9.

1. Διὰ τῆς λέξεως εἴσοδος νοεῖται ὁ χρόνος καθ' ὃν συντελεσθεισῶν πασῶν τῶν νομίμων διατυπώσεων κατατάσσεται τις ὀριστικῶς ἐν τινι μονῇ. Πανταχοῦ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ ἔνθα τὸν ὄρον ἀπόκαρσις ἢ κουρὰ μεταχειριζόμεθα τὸν χρόνον τοῦτον νοοῦμεν. Βλ. ἐν γένει Ράμμον σελ. 34. Ἡ γνώμη τοῦ Βαλασαμῶνος ὅτι σὶ διατάξεις τοῦ βυζαντινορωμαϊκοῦ δικαίου ἐφαρμοζόνται καὶ ἐπὶ δοκίμων μοναχῶν εἶναι τελείως ἐσφαλμένη. Μαριδάκης σελ. 319. σημ. 14.

2. Διανομὴ περιλαμβάνουσα ἀκίνητα ὑποβάλλεται εἰς συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφον καὶ μεταγραφῆν.

3. Ἐκ τῆς νομολογίας βλ. Α. Π. 48/1890 Θέμις Α' σελ. 119, Ἐφ. Ἀθηνῶν 673/1910 Θέμις ΚΒ' σελ. 313, Πρωτοδ. Καλαμῶν 276/1920 Θέμις ΑΒ' σελ. 266. Προϋπόθεσις τῶν δικαιωμάτων τῶν μονῶν ἐν γένει εἶναι ὅτι αὐταὶ τυγχάνουσιν ἀνεγνωρισμένα. Ἐφ. Ἀθηνῶν 535/1915 Θέμις ΚΣΤ' σελ. 179.

4. Βλ. Νεαράν Ἰουστιν. 117 κεφ. 1, Νεαρά Ἰουστιν. 123 κεφ. 19. Πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει κατιόντος ὡς νομίμου μεριδοῦχου βλ. ἀρθρ. 1813 καὶ 1825 Α. Κ.

5. Ἐσφαλμένη ἢ αἰτιολογία τοῦ Μομφεράτου σελ. 79 ὅτι δέον νὰ περιληφθῶσι καὶ οἱ ἔγγονοι διότι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐσκόπει νὰ προστατεύσῃ τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων τὰ δικαιώματα. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔδει ὁ Μομφεράτος τοιοῦτο δικαίωμα νὰ ἀπονείμῃ καὶ εἰς τοὺς γονεῖς, ὡς ἀναγκαίους κληρονόμους (Πανδέκται 5, 2, 1·5, Νεαρά Ἰουστιν. 115), ὅπερ ὁμως ἀποκρούει. Σημειωτέον ὅτι ἄλλοι ὀμιλοῦσι περὶ ἐγγόνων, ἐνῶ ἕτεροι (Μαλλοῦχος σελ. 64) περὶ κατιόντων ἐν γένει, ὡς καὶ ἡμεῖς. Ἐκ τῆς Νομολογίας ὑπὲρ τῶν κατιόντων ἐν γένει ἢ Α. Π. 48/1890 Θέμις Α' σελ. 119, Πρωτοδ. Πατρῶν 2827/1902 Θέμις ΚΑ' σελ. 524.

Τὸ ζήτημα τοῦτο συνεζητεῖτο ἤδη παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Νεαρᾶς 123. Ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Βαλσαμών ὑπὸ τὸν κανόνα 6 τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου λύουσι τὸ ζήτημα ὑπὲρ τῶν γονέων, ἐφαρμόζοντες τὴν Νεαρὰν 118, ἣν καὶ τὰ Βασιλικά καθιέρωσαν, ὅτι δηλ. μὴ ὑπόντων τέκνων, οἱ γονεῖς ὡς κληρονόμοι ἀπολαύουσι τῶν αὐτῶν προνομίων καὶ δικαιωμάτων. Ἡ τοιαύτη λύσις ἐγέννησε περαιτέρω τὸ ζήτημα ἂν καὶ οἱ ἀδελφοὶ δικαιῶνται νὰ συντρέξωσιν εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, ὅπερ ζήτημα λύει ἐπίσης καταφατικῶς ὁ Βαλσαμών. Τοῦναντίον κατὰ τὸν νεώτερον ἐρμηνευτὴν Hellmann τοιαύτη ἐπέκτασις δικαιώματος νομίμου μοίρας ἐπὶ ἀνιόντων καὶ ἀδελφῶν, τοῦ νόμου μὴ ὀμιλοῦντος περὶ τούτου, πάντως αὐθαίρετος καὶ ἀδικαιολόγητος τυγχάνει. Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἡ μόνη ὀρθή.

2. Παρὰ τῷ Μομφερράτῳ (1) εἴρηται ἡ γνώμη ὅτι τὴν κατὰ τὰ ἀνωτέρω μερίδα τοῦ μοναστηρίου ὀφείλει νὰ παρακρατήσῃ ὁ μονάσων, οὐ μόνον ἂν μετὰ τὴν ἀπόκασιν διανεῖμῃ τὴν περιουσίαν του, ἀλλὰ καὶ ἂν πρὸ τῆς εἰσόδου πράξῃ τοῦτο, διότι ἡ Νεαρὰ οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν. Ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, καθόσον ἐν τῇ Νεαρᾷ 5 κεφ. 5 (πρὸβλ. καὶ Νεαρὰν 76 προοίμ.) ὠρίσθη ρητῶς «τὸν εἰς μοναστήριον εἰσιεῖναι βουλούμενον πρὶν εἰς τὸ μοναστήριον εἰσελθῆναι ἄδειαν ἔχειν τοῖς ἑαυτοῦ χρῆσθαι καθ' ὃν βούλεται τρόπον». Εἶναι σαφές ὅτι χρῆσιμον σημεῖον κατὰ τὸ σύστημα τῆς Νεαρᾶς εἶναι ὁ χρόνος τῆς εἰσόδου εἰς τὸ μοναστήριον (ἦτοι ὁ τῆς ἀποκάρσεως), οὐδαμοῦ δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπήτησεν ὅπως ὁ θέλων νὰ μονάσῃ προσκομίσῃ μέρος τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας εἰς τὸ μοναστήριον.

3. Ἄλλ' ἐνῶ περὶ δικαιωμάτων τοῦ μοναστηρίου οὐδεὶς δύναται νὰ γίνῃ λόγος, ὁσάκις ὁ μοναχὸς διανέμει τὴν περιουσίαν του πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, ζητητέον ἂν ὁ μοναχὸς δύναται νὰ παραβλάψῃ τὰ δικαιώματα τῆς νομίμου μοίρας τῶν παίδων αὐτοῦ διὰ πράξεων πρὸ τῆς κουρᾶς. Τὸ ζήτημα τοῦτο πρόδηλον ὅτι ἐνέχει μεγάλην θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν ἅμα ἀξίαν.

Κατὰ τὴν Νεαρὰν 5 κεφ. 5 «Εἰ δέ γε παῖδας ἔχη, εἰ μὲν ἔτυχεν ἤδη πράγματά τινα δωρησάμενος αὐτοῖς ἢ κατὰ προγαμιαίαν δωρεὰν ἢ κατὰ προικὸς πρόφασιν ἐπιδοῦς καὶ ποιεῖ ταῦτα τὸ τέταρτον τῶν ἕξ ἀδιαθέτου τῆς αὐτοῦ περιουσίας, μηδεμίαν ἐπὶ τοῖς λοιποῖς πράγμασιν ἐχέτωσαν μετουσίαν οἱ παῖδες» κατὰ δὲ τὴν Νεαρὰν 123 κεφ. 28 «οὕτω μὲν τοιγε ὥστε μηδὲ ἐνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἐλαττώσαι τὸ νόμιμον μέρος».

Ἐκ τῶν χωρίων τούτων συνάγεται ὅτι περιαιρέσις τοῦ δικαιώματος νομίμου μοίρας τῶν παίδων ἀπαγορεύεται,

Ἐν τῷ πρώτῳ δηλονότι χωρίῳ ρητῶς ἐλέχθη ὅτι τὸ τέταρτον (=ἡ νό-

1. Σελ. 78. Σύμφωνας πρὸς τὴν ἐν τῷ κειμένῳ γνώμην ἡμῶν καὶ Πετρόπουλος σελ. 1298.

μιμος μοῖρα) θὰ ληφθῆ ἕκ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου περιουσίας, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἐφορμοσθήσονται οἱ κοινοὶ κληρονομικοὶ κανόνες, οἵτινες περιλαμβάνουσι καὶ τὴν querellam inofficiosi donationis. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐκφραστικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς λέγει ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἐπιτρέπεται βλάβη τῶν δικαιωμάτων τῶν νομίμων μεριδοῦχων. Συνεπῶς οἱ νόμιμοι μεριδοῦχοι προστατεύονται κατὰ τῶν τὰ νόμιμα δικαιώματα ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως περιουσίας βλαπτουσῶν πράξεων τοῦ μοναχοῦ συμφώνως πρὸς τὰ γενικώτερον κρατοῦντα ἐν τῷ Ἀστικῷ δικαίῳ (1).

Δὲν θίγεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ἂν ἀποφασίσας ὁ μοναχὸς νὰ διανείμῃ ἐν τῇ ζωῇ τὴν περιουσίαν του ὑποχρεοῦται νὰ καταλίπῃ τὴν νόμιμον μοῖραν ἢ δικαιούται νὰ καταλίπῃ ἕλαττον ταύτης, ὅποτε ἢ ἀξίως τῶν παίδων πρὸς συμπλήρωσιν θὰ ἀνακύψῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μοναχοῦ. Ἐφ' ὅσον ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ μοναχοῦ κεῖται νὰ μὴ διανείμῃ οὐδέν, ἔπεται a fortiori ὅτι ὀρθότερον εἶναι τὸ δεύτερον. Εἰς τοῦτο δὲν ἀντίκειται ἡ φραστικὴ διατύπωσις τῆς Νεαρᾶς 123 κεφ. 38 «ἐξέστω αὐτῷ καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τοὺς ἰδίους διελεῖν παῖδας, οὕτω μέντοιγε ὥστε μηδενὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἕλαττωσαι τὸ νόμιμον μέρος», διότι ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὁ νόμος προασπίζει γενικῶς τὸ δικαίωμα νομίμου μοίρας. Πότε τοῦτο καθίσταται ἐνεργὸν βλ. ἀμέσως κατωτέρω.

4. Ἡ νόμιμος μοῖρα τῶν τέκνων δὲν εἶναι ἀπαιτητὴ ἅμα τῇ κατατάξει τοῦ μοναχοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ μοναχοῦ κεῖται νὰ διανείμῃ τὴν νόμιμον μοῖραν πρὸ τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν μονήν. Νεαρὰ 123 κεφ. 38 «εἰ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγων τελευτήσῃ πρὶν μεταξὺ τῶν οἰκείων παίδων τὰ ἴδια διανείμῃ πράγματα τὸ νόμιμον μέρος οἱ παῖδες λήψονται».

Κατὰ τὸ Ἰουστινιανέιον δίκαιον ἡ περιουσία, ἣν ὁ μοναχὸς ἐκτήσατο μετὰ τὴν ἀπόκασιν, ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ. Ὁ Μομφερράτος (2) νομίζει ὅτι πρὸς ὑπολογισμόν τῆς νομίμου μοίρας τῶν παίδων συνυπολογίζεται καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀπόκασιν περιουσία. Δὲν θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν γνώμην ταύτην καθόσον ἡ μετὰ τὴν ἀπόκασιν περιουσία περιέρχεται κατὰ τὸ Ἰουστινιανέιον δίκαιον τῷ μοναστηρίῳ.

Ὡς γνωστὸν τὸ ποσοστὸν τῆς νομίμου μοίρας εἶναι διάφορον ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἢ ἐν τῷ Ἀστικῷ Κώδικι. Πρὸς ὑπολογισμόν λοιπὸν ταύτης θὰ ἐφαρμοσθῆ τὸ ρωμαϊκὸν ἢ τὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος δίκαιον; Ἀποκλινομεν πρὸς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα, δι' οὗς θὰ ἐκθέσωμεν λόγους (κατωτ. III).

1. Πρβλ. νῶν ἀρθρα 1831, 1833, 1834, 1835 Α. Κ. ἔχοντα ἐφορμογὴν ἐν προκειμένῳ (κατωτ. III). Ἡ ἐν τῷ ἀρθρῳ 1831 δεκαετία ὑπολογισθῆσεται βεβαίως ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου τοῦ μοναχοῦ, ὅτε κατὰ τὸ βυζαντινορρωμαϊκὸν δίκαιον εἶναι ἀπαιτητὴ ἡ νόμιμος μοῖρα καὶ δύναται νὰ ἀσκηθῆ ἡ μέμφις ἀστέργου δωρεᾶς.

2. Σελ. 95. Ἀντίθετος ὁ Helmann σελ. 85.

5. Μεγάλως συζητήσεις προεκάλεσεν ὁ καθορισμὸς τῆς νομικῆς φύσεως τῆς μεταβιβάσεως τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ τῷ μοναστηρίῳ⁽¹⁾. Πάντως καθ' ὁμόφωνον σήμερον γνώμην τὰ χρῆμα τῷ μοναχοῦ δὲν ἀποσβέννυνται, τῶν πιστωτῶν δυναμένων νὰ ἀσκήσωσι τὰς ἀξιώσεις των κατὰ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ τῆς μεταβιβαζομένης τῇ μονῇ⁽²⁾.

6. Καῶδες ἀπέβη τὸ ζήτημα ἂν διαθήκη τοῦ μοναχοῦ γενομένη πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως περιουσίας εἶναι ἰσχυρά⁽³⁾. Ἐξ οὐδεμιᾶς τοῦ νόμου διατάξεως συνάγεται ὅτι αὕτη εἶναι ἀνίσχυρος ἢ ἀνάγκη τοῦναντίον αὐτῆς εἶναι κατάδηλος, ὅταν πρόκειται νὰ γίνῃ ἀποκλήρωσις. Λογικώτερον εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ διαθήκη ἔρρωται, ἀλλ' ἐφόσον ἡ ἐνέργεια αὐτῆς μετὰ τὸν φυσικὸν θάνατον τοῦ μοναχοῦ λαμβάνει χώραν, διατηροῦνται ἀμείωτα τὰ δικαιώματα τῆς μονῆς ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθησαν (I, 1). Διὰ τῆς διαθήκης συνεπῶς ταύτης δύναται ὁ μοναχὸς νὰ διευθετήσῃ ζητήματα ἐντὸς τῆς γενικῆς τοῦ νόμου ρυθμίσεως, οἷον ἀποκλήρωσιν, διανεμητικὴν διάταξιν⁽⁴⁾. Ἡ ἐπὶ τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίας τοῦ μοναχοῦ διαθήκη οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι εἶναι ἔγκυρος, ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς τῆς διαθεσίμου περιουσίας (κατωτ. II, 1).

II. 1. Τὰ τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ἐρροθύμισε Λέων ὁ Σοφὸς διὰ τῶν Νεαρῶν 5 καὶ 6⁽⁵⁾ πρβλ. καὶ Ἀρμενόπουλον V, 4, 3. Κατὰ τὴν Νεαράν 5⁽⁶⁾ ἕαν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ συνεισέχθῃ τι⁽⁶⁾

1. Βλ. διὰ μακρῶν Hellmann σελ. 16 ἐπ. Singer σελ. 6 ἐπ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν κουργὰν περιορισμένης τῇ μονῇ περιουσίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν οἱ κανόνες τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου μὲ τὰς ἐντεῦθεν συνεπειάς αὐτῶν. Ἡ προσκύρωσις αὕτη τῇ μονῇ ἀποτελεῖ ἰδιόρρυθμον τρόπον κτήσεως περιουσίας, ὁμοιάζοντα βεβαίως πρὸς τὴν καθολικὴν διαδοχὴν, διὸ γίνεται λόγος περὶ οἰνοῖε καθολικῆς διαδοχῆς.

2. Ἡ ἀπόφασις Ἀρ. Πάγου 48/1890 Θέμις Α' σελ. 119 ἐδέχθη ὅτι κατὰ τῆς μονῆς δὲν δύναται νὰ στραφῶσιν οἱ πιστωταί. Ἡ γνώμη οὕτη δὲν ἐκράτησε, Ἀρ. Πάγου 19/1899 Θέμις Γ' σελ. 306, Ἐφ. Κρήτης 81/1930 Θέμις ΜΑ' σελ. 777. Πρβλ. ἡδὴ Ἀρ. Πάγον 163/1881.

3. Βλ. Μομφερράτον σελ. 87 ἐπ., Μαλλοῦχον σελ. 76 ἐπ.

4. Ἡ ὑπὸ τοῦ Μομφερράτου σελ. 120 ἐκθεσις τοῦ ζητήματος παραβλέπει τοῦτο.

5. Νεαρά 5 « Εἰ μὲν ὤφθη κατὰ τὸν καιρὸν ζῆε τὸν μοναστὴν εἴλετο βίον ὁ ἄνθρωπος ἀπερωσάμενός τι τῇ ἐκκλησίᾳ, εἶναι αὐτῷ περὶ τῶν ὕστερον κεκτημένων ἀβίαστον καὶ κυρίαν τὴν γνώμην, καθὼς ἂν προαιροῖτο πάντα διοικεῖν· εἰ δὲ μηδὲν ἄλλως κατ' ἀρχὰς τῷ μοναστηρίῳ προσενήνεκται, τότε διχῆ τὴν ὑπαρξίν τέμνεσθαι τῶν μεριδίων, τῆς μὲν διμοιρίας συγκεφαλαιουμένης τῆς δὲ τρίτῳ μέρει, καὶ διατίθεσθαι μὲν ὡς ποτε δόξειεν αὐτῷ περὶ τοῦ διμοίρου τμήματου τὸν μονάζοντα τὸ δὲ τρίτον ἀποκληροῦσθαι τῷ μοναστηρίῳ » Zachariae J. G. R. III coll. II σελ. 74-76.

6. Ἡ ἔννοια τοῦ « ἀπερωσάμενος » δὲν εἶναι ὅτι ἀπαιτεῖται, ὅπως ὁ μοναχὸς προβῆ εἰς ἐκουσίᾳ βουλήσει παροχὴν τῇ μονῇ⁽⁷⁾ ἀρκεῖ ὅτι κατὰ τὴν κουργὰν ἐκέκρητο περιουσίαν, ἥτις προσεκκυρώθη ἐκ τοῦ νόμου τῇ μονῇ (ἀνωτ. I, 1). Βλ. Νικολαΐδην σελ. 828 σημ. 1.

εἰς τὴν μονὴν κατὰ τὸν χρόνον τῆς κουρᾶς, οὗτος δύναται νὰ διαθέσῃ ἑλευθέρως ἅπασαν τὴν κατόπιν κτωμένην περιουσίαν, ἐὰν δὲ τοῦναντίον, τὰ ἐπικτώμενα διαιροῦνται εἰς τρία μέρη, ἕξ ὧν τὰ δύο ἀνήκουσι κατὰ κυριότητα τῷ μοναχῷ τὸ δὲ τρίτον τῇ μονῇ (*). Ἐὰν ὁμως ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ πρὶν ἢ συμπληρώσῃ τὴν πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἀπαιτουμένην ἡλικίαν, ἡ περιουσία διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, ἀλλὰ νῦν μόνον τὸ $\frac{1}{3}$, τῆς περιουσίας περιέρεται εἰς τοὺς ἕξ ἀδιαθέτου (**).

2. Τοιαύτης οὔσης ἐν τῇ γενικότητι αὐτῆς τῆς νομοθεσίας Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (*) γεννῶνται εἰδικώτερα τινὰ ζητήματα, εἰς ἃ δίδεται ἀμέσως κατωτέρω ἡ ἀπάντησις.

Ἀρρῦθμιστον ἀφῆκεν ὁ Λέων ὁ Σοφὸς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ μοναχὸς ἔχων τὴν πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἡλικίαν δὲν κατέλιπε τοιαύτην. Ὁ Βαλσαμὸν πραγματευόμενος τὸ θέμα φρονεῖ ὅτι θὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ κρατουῦσαι ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως εἰσκομισθείσης περιουσίας διατάξεις (Νεαρά Ἰουστινιανοῦ 5 καὶ 123), δηλ. θεωρεῖται ἅπασα ἀνήκουσα τῷ μοναστηρίῳ ἐπιφυλαττομένης τῆς νομίμου μοίρας τῶν παίδων. Ἡ λύσις ὁμως τοῦ Βαλσαμῶνος δὲν εἶναι ὀρθὴ διότι ἡ ἀναλογία βοᾷ ὅτι ἡ αὐτὴ λύσις,

1. Ἐκ τῆς νομολογίας βλ. Ἐφ. Ἀθηνῶν 1691/1890 Θέμις Β' σελ. 25, Ἐφ. Πατρῶν 757/1895 Θέμις Ζ' σελ. 26, Ἐφ. Ναυπλίου 81/1896 Θέμις Ζ' σελ. 541, Ἐφ. Ναυπλίου 210/1899 Θέμις Γ' σελ. 282, Ἀρ. Πάγος 202/1899 Θέμις Γ' σελ. 482, Ἐφ. Ναυπλίου 506/1901 Θέμις Π' σελ. 218, Ἐφ. Πατρῶν 632/1902 Θέμις ΙΑ' σελ. 604, Ἐφ. Ἀθηνῶν 575/1904 Θέμις ΙΕ' σελ. 573, Ἐφ. Ἀθηνῶν 1163/1904 Θέμις ΙΣΤ' σελ. 77, Ἐφ. Ἀθηνῶν 668/1907 Θέμις ΙΘ' σελ. 197, Ἐφ. Πατρῶν 380/1906 Θέμις ΙΘ' σελ. 437, Ἀρ. Πάγος 134/1908 Θέμις Κ' σελ. 23, Ἐφ. Ἀθηνῶν 403/1908 Θέμις Κ' σελ. 135, Ἐφ. Ἀθηνῶν 512/1911 Θέμις ΚΙ' σελ. 408, Ἀρειος Πάγος 239/1912 Θέμις ΚΔ' σελ. 97.

2. Νεαρά 6 «Εἰ δὲ πρὸ τῆς συμπληρώσεως ἐκείνου τοῦ χρόνου ἕξ ἀνθρώπων ἀπιοί... οἱ οἰκέται μὲν αὐτοῦ πάντες ἀφείσθωσαν τῆς δουλείας ἡ δὲ λοιπὴ διχῆ διαιρεῖσθω περιουσία διμοιρία τε καὶ τρίτῳ μέρει καὶ τὴν μὲν ἡ μονὴ κομιζέσθω τὸ δὲ τρίτον τοῖς συγγενέσι διδόνσθω». Zachariae J. G. R. III Col. II σελ. 76. Ὁ Μομφερροῦτος § 63 καὶ ὁ Κρασοῦς § 135 σημ. 5 δέχονται ὅτι ὁσάκις οἱ κληρονόμοι ἀπαιτοῦσι τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦτο ὑπολογίζεται τόσον ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὅσον καὶ τῆς μετ' αὐτὴν περιουσίας, διότι ἡ Νεαρά δὲν ποιεῖται οὐδεμίαν διάκρισιν. Ἀλλ' εἶναι φανερόν ὅτι ἡ Νεαρά 6 ἐν ἀρρήκτῳ εὔρηται συναφείᾳ πρὸς τὴν Νεαράν 5 (ὡς καὶ ἡ διάκρισις διμοίρου καὶ τρίτου ἐμφαίνει), ἥτις ρυθμίζει τὴν μετὰ τὴν ἀποκάρσιν περιουσίαν.

3. Σημειωθῆτω ἐνταῦθα ὅτι ἡ νομολογία ἐδέχθη τὴν ὑπαρξῆν ἐθίμων, καθ' ἃ τὴν πρὸ τῆς ἀποκάρσεως καὶ τὴν μετ' αὐτὴν περιουσίαν ἀποκτᾷ ἡ μονὴ, εἴτε μετὰ διαθήκης, εἴτε ἀδιάθετος ἀπεβίωσεν ὁ μοναχός. Ἐφ. Ἀθηνῶν 673/1910 Θέμις ΚΒ' σελ. 313. Βλ. καὶ Ἐφ. Ἀθηνῶν 1163/1904 Θέμις ΙΣΤ' σελ. 78, Ἐφ. Ἀθηνῶν 144/1905 Θέμις ΙΣΤ' σελ. 361. Κατ' ἄλλας ἀποφάσεις τοῦ μοναχοῦ ἀποθνήσκοντος ἀδιαθέτου κληρονομεῖ ἡ μονὴ. Ἐφ. Ἀθηνῶν 448/1906 Θέμις ΙΖ' σελ. 465.

ἦτις ἐδόθη ὡς πρὸς τὸν μὴ δυνάμενον νὰ συντάξῃ διαθήκην μοναχόν, δέον νὰ ἰσχύσῃ καὶ διὰ τὴν περιπτώσιν ταύτην (1).

Διαθέτων ὁ μοναχὸς τὴν διαθέσιμον (II, 1) περιουσίαν του (2) δὲν ὑποχρεοῦται νὰ σεβασθῇ δικαιώματα νομίμου μοίρας ἐπ' αὐτῆς. Ἡ ἔκφρασις τῆς Νεαρᾶς 5 εἶναι σαφής· παρέχει παρέχει τῷ μοναχῷ «ἄβιαστον καὶ κυρίαν τὴν γνώμην καθὼς ἂν προαιρεῖτο πάντα διοικεῖν». Ὅμοίως κατωτέρω ἐπιτρέπει αὐτῷ «διατίθεσθαι ἂν ποτε δόξαιεν αὐτῷ περὶ τοῦ διμοίρου τμήματος», ἐν ἣ περιπτώσει δὲν εἰσήνεγκέ τι. Δὲν ὑπάρχει δὲ διάταξις τις ὡς ἐν τῇ Νεαρᾷ Ἰουστιν. 123, δι' ἧς παρέχεται δικαίωμα νομίμου μοίρας εἰς τὰ τέκνα. Ἡ ἀντίθετος ἄποψις, ἡ πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς νομίμου μοίρας συνυπολογίζουσα καὶ τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίαν (3) παραγνωρίζει τὸν

1. Μπαλῆς § 189. Ἦτοι τὸ $\frac{1}{3}$ περιέχεται εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου τὰ δὲ $\frac{2}{3}$ τῇ μονῇ. Κατὰ τὸν Νικολαΐδην σελ. 833, Κρασσᾶν § 139 καὶ Μαριδάκην σελ. 326 ἐὰν μὲν συνεισέχθη τι, ἅπανα ἡ περιουσία ἀνήκει εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου, ἐὰν δὲ ὄχι τὰ $\frac{2}{3}$. Τὴν μὴ ὀρθὴν λύσιν τοῦ Βαλσαμῶνος ἀκολουθοῦσιν ὁ Μομφερράτος σελ. 119, ὁ Ρακιτιβάν σελ. 324 καὶ ὁ Μαλλοῦχος σελ. 84. Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ τελευταῖος οὗτος συγγραφεὺς ἐκτίθησι τὰ τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου. Διότι ἐπόμενος τῷ Μομφερράτῳ δέχεται ὅτι ἡ μονὴ κέκτηται κεφαλικὴν μερίδα καὶ ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως γενομένης διανομῆς· δέχεται δὲ ὅτι, ἐὰν ὁ ἐνήλικος μοναχὰς ἀποθάνῃ ἀδιάθετος, δὲν ἐπέρχεται ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ, ἀλλὰ δίδεται ἡ νόμιμος μοῖρα. Ἡ νομολογία ἀκολουθεῖ τῇ λύσει τοῦ Βαλσαμῶνος, Ἐφ. Ἀθηνῶν 1163/1904 Θέμις ΙΣΤ σελ. 78, δεχόμενον ὅτι ἀποθνήσκοντος τοῦ μοναχοῦ ἀτέκνου καὶ ἄνευ διαθήκης κληρονομεῖ ἡ μονή. Ἐφ. Ἀθηνῶν 342/1909 Θέμις ΚΒ' σελ. 333, Ἐφ. Ἀθηνῶν 673/1910 Θέμις ΚΒ' σελ. 313, Πρωτοδ. Πατρῶν 2827/1902 Θέμις ΚΑ' σελ. 524. Συντελεῖα τοῦτου ἡ ἀπόφ. Ἐφ. Πατρῶν 644/1900 Θέμις ΙΒ' σελ. 442 ἀπεφάνθη ὅτι ἀποποιουμένης τῆς μονῆς, ἡ κληρονομία τοῦ μοναχοῦ περιέρχεται τῷ δημοσίῳ καὶ οὐχὶ τοῖς ἐκ τοῦ πλαιγίου συγγενέσιν, οἵτινες μὴ ὄντες κληρονόμοι δὲν ἔχουσι καὶ δικαίωμα προσαυξήσεως. Ἦδη ὁμως ἡ ἀπόφ. Ἐφ. Ἀθηνῶν 1580/1880 ἐδέχθη ὅτι ἀποθνήσκοντος τοῦ μοναχοῦ ἄνευ διαθήκης ἡ μονὴ θὰ λάβῃ τὸ $\frac{1}{3}$, τὰ δ' ὑπόλοιπα θὰ περιέλθωσι τοῖς κληρονόμοις τοῦ μοναχοῦ. Ἀντὶ τοῦ δημοσίου ἐν τῇ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῇ καλεῖται ἡ μονὴ (Νεαρὰ Λέοντος 6).

2. Διὰ τοῦ ὅρου «διατίθεσθαι» τῆς Νεαρᾶς Λέοντ. 5 νοοῦνται τὸσον αἰ ἐν ζωῇ ὅσον καὶ αἰ αἰτία θανάτου δικαιοπραξίαι. Σημειωτέον ὅτι ὁ Γ. Μαριδάκης σελ. 322 ἐξήνεγκε τὴν γνώμην ὅτι ὁ ἐν ἣ περιπτώσει δὲν συνεισέχθη τι περιορισμὸς διαθέσεως εἰς τὰ $\frac{2}{3}$ ἀφορᾷ μόνον τὴν διὰ διαθήκης διάθεσιν καὶ οὐχὶ τὴν ἐν ζωῇ. Τοιαύτη διακρίσις δὲν δύναται νὰ συναχθῇ, τοῦ νόμου οὐδὲν περὶ τοῦτου λέγοντος.

3. Οὕτω Βορῆς σελ. 76, Κρασσᾶς § 137 καὶ ἄλλοι. Βλ. ὁμως Νικολαΐδην σελ. 838. Ἡ ἀντίθετος γνώμη ἵνα διεκδικήσῃ στοιχεῖα ἐπιτυχίας δέον νὰ διευκρινήσῃ: α) Ἡ νόμιμος μοῖρα ἀνήκει μόνον τοῖς παισὶν ἢ εἰς πάντας τοὺς νομίμους μεριδοῦχους; Ἐὰν δέ, ὡς δέχονται οἱ πλείστοι, μόνον εἰς τοὺς παῖδας ἐπὶ τῇ βάσει ποίας διατάξεως ἀποκλείονται οἱ λοιποὶ; β) Ἡ νόμιμος μοῖρα ὑπολογίζεται καὶ ἐπὶ τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίας καὶ ὁσάκις διενεμήθη πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, ἢ ὁσάκις διανέμεται μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ὑπολογίζεται καὶ ἐπὶ τῆς μετ' αὐτὴν περιουσίας, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἀπενεμήθη αὐτοτελὲς δικαίωμα νομίμου μοίρας καὶ ἐπὶ τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίας καὶ πόθεν συνάγεται τοῦτο; γ) Ἐπὶ ποίας περιουσίας ὑπολο-

μηχανισμόν τὸν ρυθμιζόντα τὴν τύχην τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν δύο Αὐτοκρατόρων. Ἡ νόμιμος μοῖρα ἀείποτε ὑπολογίζεται ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως περιουσίας ἐπὶ τῆς μετὰ ταύτην οὐδὲν τοιοῦτο δικαίωμα ἀπενεμήθη, συνεπῶς οἱ παῖδες εἴτε θὰ ἀρκεσθῶσιν εἰς τὰ τυχόν ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ καταλειφθέντα εἴτε θὰ κληρονομήσωσιν μὴ ὑπαρχούσης διαθήκης ἐξ ἀδιαθέτου, μὴ δυνάμενοι νὰ προσβάλλωσι τὰς ἐπὶ τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίας πράξεις τοῦ μοναχοῦ. Ἐὰν ἐκ τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίας περιῆλθεν αὐτοῖς ποσὸν περιουσίας ἴσον πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως περιουσίαν νόμιμον μοῖράν των, ὁσάκις αὕτη δὲν διενεμήθη πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, πρόδηλον ὅτι δὲν δύνανται νὰ προσβάλλωσι τὰς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως δωρεὰς τοῦ μοναχοῦ (').

III. Τοιοῦτο τὸ βυζαντινορρωμαϊκὸν δίκαιον ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς. Ἄλλ' ἄραγε πέρα τοῦ ἰδιάζοντος τούτου βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου δέον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἰσχύουσι καὶ οἱ λοιποὶ ὄρισμοὶ τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου, πρὸς οὓς συμπλέκονται αἱ εἰδικαὶ διατάξεις τοῦ δικαίου τούτου, φερ' εἰπεῖν τὸ ἔγκυρον τῆς διαθήκης τοῦ μοναχοῦ, αἱ περὶ τῆς μέμψεως ἀστόργου δωρεᾶς διατάξεις, ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ, ὁσάκις ἐπέρχεται αὕτη (ἀνωτ. II, 1 καὶ 2) κ.τ.λ. ;

Ὡς πρὸς τὰ θέματα ταῦτα δίκαιον ἀρμόζον δὲν εἶναι τὸ βυζαντινορρωμαϊκόν, ἀλλὰ τὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος. Ἡ Βυζαντινὴ νομοθεσία διατηρεῖται ἐφ' ὅσον παρουσιάζει ἀποκλίσεις ἀπὸ τοῦ κοινοῦ δικαίου· τὰ ὑπόλοιπα ζητήματα ἐλύοντο ἐπὶ τῇ βάσει δικαίου, ὅπερ ἦτο κοινὸν τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ μεταβολὴ τούτου δέον νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὰς περιοχὰς ἔνθα τὸ ἰδιάζον βυζαντινορρωμαϊκὸν δίκαιον ἐξακολουθεῖ πολιτευόμενον. Οὕτω π. χ. τὸ ἔγκυρον τῆς διαθήκης τοῦ μοναχοῦ δὲν θὰ κριθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων 1716 ἐπ. Α.Κ. Ὁμοίως καὶ ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ (ἄρθρ. 1813 ἐπ. Α.Κ.) κ.τ.λ.

Τοῦτο, φρονοῦμεν, εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ ἄρθρ. 99 Εἰσ. Ν., τοιαύτη δὲ καὶ ἡ ἐρμηνεία, ἥτις δέον νὰ δοθῆ εἰς αὐτό. Τὸ δίκαιον τῶν μοναχῶν θὰ διατηρηθῆ ἐφ' ὅσον παρουσιάζει ἀποκλίσεις ἀπὸ τοῦ κοινοῦ δικαίου, παρουσιάζει δὲ ταύτας μόνον ἐν τῇ γενικῇ ρυθμίσει τῆς τύχης τῆς περιουσίας

γίγεται ἡ νόμιμος μοῖρα ὁσάκις δὲν συνεισέχθη τι εἰς τὴν μονήν, ἐφ' ὅλης ἢ ἐπὶ τῶν $\frac{2}{3}$ μόνων ; δ) Ἐὰν ὁ μοναχὸς ἐγκαταστήσῃ εἰς τὸ ὅλον τὴν μονήν, δύναται νὰ ζητηθῆ ἡ νόμιμος μοῖρα ; ε) Ἐὰν ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τὴν πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἡλικίαν, εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου περιέρχεται τὸ $\frac{1}{3}$. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ρωμ. δικαίῳ ἔστιν ὅτε ἡ νόμιμος μοῖρα ἦτο τὸ $\frac{1}{2}$. Πῶς συμβιβάζονται ταῦτα ;

1. Πρὸς δλοκλήρωσιν τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου ἐν τῇ γενικότητι αὐτοῦ δέον νὰ φηγῶσι τὰ ἀκόλουθα θέματα : ἀν ὁ μοναχὸς γίνῃ ἐπίσκοπος παραλαμβάνει πᾶσαν τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίαν Ε. Ε. 512/1911 Θέμις ΚΙ' σελ. 408. Διὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ μιᾶς μονῆς εἰς ἄλλην βλ. Μομφερεάτον § 69.

(ἀνωτ. I, 1, II, 1). Ἡ μεταβολὴ τοῦ κοινοῦ δικαίου νὰ ἰσχύσῃ καὶ διὰ τὰς ὡς ἄνω περιοχάς. Οὐδεὶς ἀπολύτως δικαιολογητικὸς λόγος ὑπάρχει ὅπως ἐφαρμοδῶμεν διὰ τὸ περιεχόμενον λ.χ. τῆς διαθήκης τοῦ μοναχοῦ τὰς διατάξεις τοῦ ἀπρηχαιωμένου βυζαντινορωμαϊκοῦ δικαίου καὶ οὐχὶ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 1781 ἐπ. Α.Κ.

Περὶ ἰδρικῶν τινων θεμάτων τοῦ βυζαντινορωμαϊκοῦ δικαίου, ἥτοι περὶ τοῦ κύρους τῆς αἰτία θανάτου δωρεᾶς, τίς ἀποδέχεται ἐπαγομένην τῷ μοναχῷ κληρονομίαν ἢ κληροδοσίαν κ.ἄ.τ. γίνεται λόγος ἐν τῷ β' μέρει ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ δικαίου.

IV. Ἐν τῇ Κρήτῃ ἐπὶ μοναχῶν ἰσχύουσιν ἴδιοι ὄρισμοὶ περιεχόμενοι ἐν τῷ Καταστατικῷ Νόμῳ τῆς Κρητικῆς Ἐκκλησίας (ἄρθρα 117, 141—145 ν. 276/1900) ἐκθέτοντες τὰ τοῦ θέματος ('). Τὰ ἄρθρα ταῦτα ἔχουσιν ἐν τοῖς κυρίοις ὡς ἑξῆς :

Ἄρθρ. 117 «... ὁ Ἀρχιερεὺς... ἐρωτᾷ τὸν δόκιμον περὶ τῆς περιουσίας αὐτοῦ καὶ ἐὰν σκοπῇ νὰ διαθέσῃ τι ἐξ αὐτῆς ὑπὲρ τῶν οἰκειῶν συγγενῶν».

Ἄρθρ. 141 «Ἡ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὑφισταμένη διαθήκη τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἐγκυρὸς ὀφείλει δὲ ὁ μοναχὸς νὰ γνωρίσῃ ἀπλῶς τὴν ὑπαρξίν ταύτης εἰς τὴν μονὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀποκάρσεως αὐτοῦ. Ταύτης δὲ γίνεται μνεία ἐν τῇ γενομένη τότε πράξει, ἵνα πιστωθῇ ὅτι λαϊκὸς ὢν συνέταξε ταύτην».

Ἄρθρ. 142 «Πᾶσα περιουσία, ἣν ὁ μοναχὸς ἀποκτᾷ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἐξ ἰδίας ἐργασίας, ἀνήκει εἰς τὴν μονὴν αὐτὸς δὲ ἔχει μόνον τὴν κάρπωσιν αὐτῆς ἐκ δὲ τῆς περιουσίας, ἣν ἄλλως πως ἀποκτᾷ, τὸ μὲν δίμοιρον δύναται κατὰ βούλησιν νὰ διαθέσῃ ἐν ζωῇ ἢ αἰτία θανάτου τὸ δὲ τρίτον τῇ μονῇ προσκυροῦται».

Ἄρθρ. 143 «Ἐὰν ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ ἀδιάθετος καὶ ἔχῃ τέκνα, ταῦτα μὲν λαμβάνουν τὴν νόμιμον μοῖραν τὴν δὲ λοιπὴν περιουσίαν κληρονομεῖ ἢ μονή. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ἄτεκνος, πᾶσα ἡ περιουσία αὐτοῦ, ἣν ἔχων εἰσηλθὲν ἐν αὐτῇ ἢ ἥτις περιῆλθεν εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἐκ κληρονομίας ἢ ἄλλοθεν πόθεν, ἀνήκει εἰς τὴν μονὴν του».

Ἄρθρ. 145 «Ἀποθανόντος τοῦ μοναχοῦ ἢ ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ εὑρεθεῖσα κινητὴ περιουσία ἀνήκει τῇ μονῇ, ἥτις ἀμέσως προβαίνει εἰς τὴν σφράγισιν τοῦ κελίου τούτου...».

IV. Ὡς πρὸς τοὺς ἱερομονάχους ἰσχύουσι τὰ ἀντιστοίχως ἐπὶ μοναχῶν, διότι τὰ πρόσωπα ταῦτα διὰ τῆς κτήσεως καὶ ἐτέρων ἰδιοτήτων δὲν ἀπο-

1. Ὁ Καταστατικὸς Νόμος εὔρηται ἐν Ἐφημ. Κυβερνήσεως τῆς Κρητικῆς Πολιτείας φύλλον 72 τοῦ ἔτους 1900. Ἐκ τῆς νομολογίας βλ. Ἐφ. Κρήτης 90/1915 Θέμις ΚΣΤ' σελ. 272, Ἐφ. Κρήτης 81/1930 Θέμις ΜΑ' σελ. 777, Ἐφ. Ἀθηνῶν 321/1932 Θέμις ΜΔ' σελ. 203 Ἐφ. Κρήτης 30/1935 Θέμις ΜΣΤ' σελ. 793. Βλ. καὶ I. Παπαϊωάννου ἐν Θέμιδι ΜΖ' σελ. 812, Πάλλην σελ. 186 ἐπ.

βάλλουσι τὴν μοναχικὴν (1). Παρὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἱερομονάχου ἐκ τῆς μονῆς τῆς μετανοίας του πρὸς ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του, ὁ νομικὸς αὐτοῦ σύνδεσμος πρὸς αὐτὴν παραμένει ἀκέραιος (?).

B'

ΤΑ ΕΝ Τῇ ΛΟΙΠῃ ΕΛΛΑΔΙ (2)

§ 3

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

Ὁ ν. ΓΥΙΑ' περιεῖχεν ἰδίας διατάξεις περὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς ἐπισκόπων (4). Αἱ διατάξεις αὗται κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 7 ἐδ. 2 τοῦ ν. 4684/1930 χωρὶς νὰ ἐπαναχθῆ ἔν ἰσχύϊ τὸ προγενέστερον δίκαιον. Συνεπῶς νῦν ὡς πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἐφαρμοστέον εἶναι τὸ κοινὸν δίκαιον, ἦτοι αἱ διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ δικαίου τούτου δέον ν' ἀποκλεισθῆ ὁσάκις ἀντὶ συγγενῶν ἢ ἄλλων κληρονόμων καλεῖται τὸ δημόσιον. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀντὶ τοῦ δημοσίου δέον νὰ καλῆται κατ' εἰδικὴν διάταξιν τοῦ βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου, ἦν δὲν ἐσκόπων νὰ καταργήσωσιν οἱ νεώτεροι νόμοι, ἢ ἐκκλησία τῆς χειροτονίας.

1. Μομφερράτος § 69, Ἐφ. Ἀθηνῶν 795/1927 Θέμις ΛΘ' σελ. 230.

2. Ἐφ. Ἀθηνῶν 575/1904 Θέμις ΙΕ' σελ. 573.

3. Ὡς πρὸς τὸ ἐν τῇ Λωδεκανήσῳ μετὰ τὴν προσάρτησιν τῇ Ἑλλάδι ἐφαρμοστέον δίκαιον παρατηρητέα τ' ἀκόλουθα :

α) Προκειμένου περὶ τῶν ἐπισκόπων δὲν δύναται νὰ ἐκφέρω τό γε νῦν γνώμην, διότι ἀγνοῶ τὴν εἰδικωτέραν αὐτόθι νομοθεσίαν.

β) Προκειμένου περὶ μοναχῶν νομιζομεν ὅτι ἐπεξετάθησαν αὐτόθι αἱ διατάξεις τοῦ ν. ΓΥΙΑ' ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξῆς λόγων : 1) Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Κρήτης καὶ Σάμου ἐξεδόθησαν νόμοι ρητῶς καθορίζοντες τὴν μὴ ἐπέκτασιν τοῦ ν. ΓΥΙΑ' διὰ τὴν Λωδεκανήσον τοιοῦτος νόμος δὲν ἐξεδόθη. 2) Αἱ περὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς μοναχῶν διατάξεις διέπουσι σχέσιν ἀστικῆς κυρίως φύσεως. Συνεπῶς, ἂν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος δὲν εἰσῆχθη ἐν Λωδεκανήσῳ, διατηρηθεῖσθαι τῆς ἐξαρτήσεως ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ ν. ΓΥΙΑ' διατηρηθεῖς ὑπὸ τοῦ Εἰσ. Ν (ἄρθρ. 99) θὰ ἐπεκταθῆ εἰς τὴν Λωδεκανήσον δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 2, β' τοῦ ν. 510/1547 «Περὶ τῆς ἐν Λωδεκανήσῳ ἐφαρμοστεας δικαιοκρατικῆς νομοθεσίας», καθ' ὃ εἰσάγονται ἐν αὐτῇ τὰ ἐν τῷ Εἰσαγ. Νόμῳ μνημονεύόμενα νομοθετήματα. Ἰσχύουσι λοιπὸν ἐν Λωδεκανήσῳ τὰ ἐν § 4.

4. Ὡς πρὸς τούτους τὸ δίκαιον τοῦ ν. ΓΥΙΑ' εἶχεν ὡς ἐξῆς : κατ' ἀρχὴν κρατοῦσιν αἱ διατάξεις τοῦ κοινοῦ δικαίου, ἄρα ὁ ἐπίσκοπος δύναται νὰ διαθέσῃ συμφώνως πρὸς τὸ κοινὸν δίκαιον, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ἀδιάθετος, ἐπέρχεται ἡ κοινὴ ὡς καὶ ἐπὶ λαϊκῶν κληρονομικῆ διαδοχῆ. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐχώρουν μόνον ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος τῆς κληρονομικῆς περιουσίας, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος περιερχομένου τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Ταμεῖῳ (ἄρθρ. 4 ἐδ. γ'). Ὁ ἐπίσκοπος οὔτε διὰ πράξεων ἐν ζωῇ οὔτε αἰτίᾳ θανάτου ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ πλεόν τοῦ ἡμίσεος τῆς περιουσίας αὐτοῦ, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος περιερχομένου πάντοτε ἀμειώτου τῷ Ἐκκλῆσ. Ταμείῳ. Βλ. λεπτομερῶς Μαλλοῦχον σελ. 10 - 43.

Τὸ κοινὸν δίκαιον ἐφαρμόζεται ὁμοίως διὰ τοὺς λοιποὺς κληρικούς, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ἣν ἐδέχθημεν ἀμέσως ἀνωτέρω περὶ ἐπισκόπων. Ὁ ν. ΓΦΨΣΤ'/1910 περιεῖχεν ἐν ἄρθρῳ 3 διάταξιν, καθ' ἣν τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς περιουσίας τῶν μὴ καταλιπόντων διαθήκην καὶ κατιόντας ἀνιόντας καὶ σύζυγον ἐφημεριῶν κληρικῶν, περιέρχεται εἰς τὸν ἐνοριακὸν αὐτῶν ναόν. Οἱ μεταγενέστεροι περὶ ἐνοριῶν νόμοι (Ν. Δ 17/26 Δεκεμβρίου 1923, Α. Ν. 2 200 1940) δὲν περιέχουσι τοιαύτην διάταξιν, ὃ δὲ ὄρισμός δὲν θεωρεῖται συνεπείᾳ τούτου ἰσχύων (1).

§ 4

ΜΟΝΑΧΟΙ

- I. Ἐν γένει.
- II. Ἡ κατὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσία.
  1. Τίσι περιέρχεται. 2. Ὑπολογισμὸς νομίμου μοίρας. 3. Προστασία νομίμων μεριδούχων ὑπὸ τὸν ν. ΓΥΙΔ' α) μέχρι τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος β) μετ' αὐτόν. 4. Προστασία πιστωτῶν κληρονομίας. 5. Ζητήματα μεταγραφῆς. 6. Ἡ αἰτία θανάτου δωρεά.
- III. Ἡ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσία.
  1. Αἱ νομοθετικαὶ ἀντιφάσεις. 2. Περιουσία κτωμένη μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν. 3. Ἀποχώρησις καὶ μετάβασις εἰς ἑτέραν μονήν. 4. Ζητήματα μεταγραφῆς.
- IV. Ἱερομόναχοι.

I. Ὡς ἐλέχθη ἐν τῇ εἰσαγωγῇ νομοθέτημα ρυθμίζον τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν μοναχῶν εἶναι ὁ νόμος ΓΥΙΔ' τοῦ 1909, ἰσχύων καὶ νῦν δυνάμει τοῦ ἄρθρου 99 τοῦ Εἰσαγ. Νόμου, νομοθέτημα ρυθμίζον ἀδυστηρότερον ἢ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον τὰ τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν χάριν τῶν μονῶν καὶ τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ τοῦ δι' αὐτοῦ ἰδρυθέντος Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου (2) (*). Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ νόμου ἐτέθη τὸ ἐρώτημα ἂν ὁ νόμος οὗτος ἀφορᾷ μόνον τοὺς ἄρρενας μοναχοὺς ἢ περιλαμβάνει καὶ τὰς θήλειαι. Διευπλώθη ἡ ἀποφῆς ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ νόμου ἐφαρμόζονται μόνον ἐπὶ ἀρρένων μοναχῶν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ θηλειῶν, ὡς πρὸς αἷς ἐξακολουθεῖ ἐφαρμοζόμενον τὸ βυζαντινορρωμαϊκὸν δίκαιον (4). Ἡ ἀποφῆς αὕτη εἶναι

1. Πρβλ. Μπαλῆν, Γεν. Ἀρχαί (1944) σελ. 15: ὁ νόμος καταργεῖται «σιωπηρῶς, ὅταν ὁ νόμος ρυθμίζει τὸ αὐτὸ καὶ ὁ παλαιὸς θέμα κατὰ τρόπον ὥστε νὰ εἶναι ἀσυμβίβαστος αὐτοῦ ἢ νὰ σκοπῇ τὴν ἄρσιν τοῦ παλαιοῦ».

2. Τὸ Γενικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον ἀντικατεστάθη ἀργότερον ὑπὸ τοῦ ΟΔΕΠ (= Ὁργανισμὸς Διοικήσεως Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας) ἰδρυθέντος διὰ τοῦ ν. 4684/1930, ὡς ἐτροποποιήθη μεταγενεστέρως διὰ τοῦ δ. τῆς 14/21 Σεπτεμβρίου 1931 κ.τ.λ. Ὁ ν. 4684 ἄρθρ. 25 διετήρησε τὰς περὶ κληρονομίας μοναχῶν διατάξεις τοῦ ν. ΓΥΙΔ'.

3. Οἱ ἐκ τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν πόροι τοῦ ΟΔΕΠ εἶναι λίαν γλίσχροι. Πρβλ. καὶ κατωτ. III, 2 ἐν τέλει.

4. Μαλλοῦχος σελ. 117. Ὁ ν. ΓΥΙΔ' ἐν αἷς περιοχαῖς ἰσχύει ἐφαρμόζεται καὶ διὰ τὰς σταυροπηγιακὰς μονὰς, δηλ. τὰς ἐξαρτωμένας ἐκ τοῦ Πατριαρχείου, ν. 1070 ἄρθρ. 2.

πολλαχῶς ἐσφαλμένη. Πρῶτον διότι ὁ νόμος δὲν διακρίνει, μεταχειριζόμενος τὴν λέξιν «μοναχῶν», ὅπου δὲ ὁ νόμος δὲν διακρίνει δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ διακρίνωμεν. Δεύτερον οὐδεμία ἀνάγκη καὶ οὐδείς δικαιολογητικὸς λόγος ὑπάρχει πρὸς ὑπαρξίν τοιαύτης διακρίσεως. Ἄλλὰ καὶ ἄλλως, κατὰ σταθερὰν ἐρμηνευτικὴν ἀρχήν, ὁ νόμος καὶ τὸ ἄρθρον ἔτι γένος μεταχειριζόμενος περιλαμβάνει καὶ τὸ θῆλυ, ἐνόσω δὲν προκύπτει ἄλλο τι. Ὁ περιορισμὸς συνεπῶς τῶν διατάξεων τοῦ νόμου μόνον ἐπὶ ἀρρένων μοναχῶν τυγχάνει πάντῃ ἀδικαιολόγητος (1).

Ἡ ρύθμισις, ἣν ἀκολουθεῖ ὁ ν. ΓΥΙΔ', βασιζέται ἐπὶ τῆς διακρίσεως μεταξὺ τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως καὶ τῆς μετ' αὐτὴν περιουσίας, ἥτις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ βυζαντινορωμαϊκῷ δικαίῳ.

Π. 1. Ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὸν χρόνον τῆς κουρᾶς ὑπάρχουσαν περιουσίαν τὸ ἄρθρ. 18 τοῦ νόμου ὁρίζει ὅτι περιέχεται εἰς τὴν μονὴν τῆς μετανοίας, ἀφαιρουμένης τῆς νομίμου μοίρας τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων, ἀπαιτητῆς ἅμα τῇ κατατάξει (2). Πρόδηλον ὅτι τίνες εἰσὶν οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι, ὁποῖον δὲ τὸ ποσὸν τῆς νομίμου μοίρας θὰ ὀρίσῃ ὁ Α. Κ. (ἄρθρ. 1825) καὶ οὐχὶ τὸ προῖσχῦσαν δίκαιον, καθ' ὅσον τοῦτο κατηγορήθη, ὁ δὲ ν. ΓΥΙΔ' διετηρήθη ὑπὸ τοῦ Εἰς. Ν. ὡς πρὸς τὴν τύχην τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν καὶ οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι διατηρεῖται καὶ τὸ δίκαιον, ὅφ' οὗ συνέπληροῦτο.

Συνεπῶς νῦν ὡς νόμιμος μεριδοῦδος συντρέχει καὶ ὁ σύζυγος (3), οὐχὶ δὲ οἱ ἀδελφοὶ (1825 Α.Κ.). Ὅμοίως θὰ ρυθμισθῶσι καὶ τὰ ἄλλα ζητήματα, ὡς λ. χ. οἱ διέποντες τὴν νόμιμον μοῖραν κανόνες, ἢ μέμψις ἀστόργου δωρεᾶς κ.τ.λ.

2. Ἡ περιέλευσις τῆς νομίμου μοίρας ἅμα τῇ κατατάξει ἐπέρχεται διότι ὁ μοναχὸς θεωρεῖται θανὼν ἀπὸ κοσμικῆς πλευρᾶς «θανὼν χθονίοισι». Διὰ τοῦ ὅρου κατατάξις νοεῖται ἡ συντέλεσις πασῶν τῶν διατυπώσεων, ἀφ' ἧς ἀποκτᾶται ἡ μοναχικὴ ιδιότης καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ κουρὰ κατέχει πρωτεύουσαν θέσιν. Δεκτοῦ γενομένου ὅτι διὰ τῆς μοναχικῆς κουρᾶς ἐπέρχεται οἰονεὶ καθολικὴ διαδοχὴ ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, ἔξεταστὸν νῦν τὰ τῆς νομίμου μοίρας τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων. Ὁ ὑπολογισμὸς τῆς κλη-

1. Ἡ νομολογία δέχεται, καὶ ὀρθῶς, τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ν. ΓΥΙΔ' καὶ ἐπὶ θηλειῶν μοναχῶν. Ἐφ. Αἰγαίου 236/1929 Θέμις ΜΑ' σελ. 361.

2. Ἐκ τῆς νομολογίας βλ. Πρωτοδ. Καλαμῶν 276/1920 Θέμις ΑΒ' σελ. 266, Ἐφ. Ἀθηνῶν 975/1927 Θέμις ΑΘ' σελ. 230, Ἐφ. Αἰγαίου 236/1929 Θέμις ΜΑ' σελ. 361. Πρβλ. καὶ Ἀλληλογραφίαν Θέμιδος ἐν τομ. Α' σελ. 576. Πρὸς εὔρεσιν τῆς νομίμου μοίρας ἀφαιροῦνται πρότερον τὰ χρεῖα τοῦ μοναχοῦ, 1831 Α.Κ. Βλ. καὶ κατωτ. ἀριθ. 4.

3. Ἡ ἐπιλογή τοῦ μοναχικοῦ βίου δὲν λύει αὐτοδικαίως τὸν γάμον. Ἐὰν ὁ γάμος εἶναι ἀκυρὸς, τὴν ἀκίρωσιν τοῦτου δύναται νὰ ζητήσῃ ἡ μονή, ὡς ἔχουσα ἔννομον συμφέρον (ἄρθρ. 1377, 1378 ἄρ. 1 Α.Κ.).

ρονομικῆς περιουσίας κατὰ τὸν χρόνον τῆς κουρᾶς θὰ γίνῃ ὡς καθορίζουσι τὰ ἄρθρα 1831, 1832 καὶ 1834 § I A.K (1) Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς οὕτω καθορισθείσης κληρονομικῆς περιουσίας θὰ γίνῃ, καταλογιζομένων τῶν ἐν ἄρθρ. 1833 καὶ 1834 § 2 παροχῶν, ὁ ὑπολογισμὸς τῆς νομίμου μοίρας, ἥτις κατὰ τὸν Κώδικα εἶναι τὸ ἡμισυ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου μερίδος (1825 A. K). Οἴκοθεν δῆλον ὅτι τοιοῦτος ὑπολογισμὸς δὲν τίθεται προκειμένου περὶ μονῆς, ὡς μὴ κεκτημένης νόμιμόν τινα μοῖραν. Τὸ ἔνδικον μέσον, δι' οὗ αἰτεῖται ἡ νόμιμος μοῖρα, εἶναι κατὰ τὸν ν. ΓΥΙΑ' *condictio ex lege* κατὰ τῆς μονῆς (2) Ἡ ρύθμισις, ἣν ἐπέφερον ὁ Ἀστικὸς Κώδιξ ἐν τῷ δικαίῳ τῆς νομίμου μοίρας (3), δὲν δύναται νὰ ἔχη ἐπιρροήν τινα ἐπὶ τῆς εἰδικῆς ταύτης ρυθμίσεως τοῦ ν. ΓΥΙΑ'. Οὕτω οἱ νόμιμοι μεριδοῦχοι δὲν ἔχουσι ἀνάγκην ἀποδοχῆς ἢ ἀποποιήσεως τῆς νομίμου μοίρας, οὐδὲ ἀποδοχῆς ἐπ' ὠφελείᾳ ἀπογραφῆς, ὡς μὴ εὐθυνόμενοι ἔναντι τῶν πιστωτῶν τοῦ μοναχοῦ πέρα τοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς νομίμου μοίρας, οὐδ' ἀπαιτεῖται μεταγραφὴ τις (1193 A.K). Ἡ ἀγωγή αὐτῶν κατὰ τῆς μονῆς πρὸς ἀπόληψιν τῆς νομίμου μοίρας ὑπόκειται εἰς τὴν κοινὴν τῶν ἀγωγῶν παραγραφὴν τὴν εἰκοσαετίαν (249 A. K), ἀρχομένην ἀπὸ τῆς κουρᾶς.

3.α) Ὡς εἶναι φανερὸν αἱ μέχοι τῆς μοναχικῆς κουρᾶς πράξεις τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἔγκυροι. Ἐὰν τοιαύτη τις πράξις προσβάλλῃ ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου τὴν νόμιμον μοῖραν, ὑπάρχει δὲ περιουσία τοῦ μοναχοῦ, ἐρωτᾶται κατὰ τίνα τρόπον θὰ χωρήσῃ ἡ προστασία τοῦ προσβαλλομένου ἐν τῇ νόμιμῳ αὐτοῦ μοίρᾳ.

Ἡ νόμιμος μοῖρα κατὰ τὸν νόμον προαφαιρεῖται τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, ἐφ' ὅσον δ' αὕτη δὲν ἔξαρκῆ, δύναται ὁ νόμιμος μεριδοῦχος νὰ προσβάλλῃ τὰς περιαιρούσας τὸ νόμιμον αὐτοῦ ποσοστὸν πράξεις τοῦ μοναχοῦ. Πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς νομίμου μοίρας θὰ συγκαταριθμηθῶσι καὶ αἱ γενόμεναι ἤδη χαριστικαὶ πράξεις τοῦ μοναχοῦ.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ αποτελέσματος τούτου θὰ ἠδύναντο νὰ ἐφαρμοσθῶσι δύο μέθοδοι. Κατὰ τὴν πρώτην ἡ νόμιμος μοῖρα θὰ ὑπολογισθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατὰ τὴν μοναχικὴν κουρὰν ὑπαρχούσης περιουσίας οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς πρότερον δωρηθείσης. Δεκτῆς γενομένης τῆς μεθόδου ταύτης θὰ εἴχομεν πρὸς προστασίαν τῶν νομίμων μεριδοῦχων διπλοῦν ὑπολογισμὸν τῆς νομίμου μοίρας. Πρῶτον ἐπὶ τῆς ὑπαρχούσης κατὰ τὴν μοναχικὴν κουρὰν περιουσίας, πρὸς ἀφαιρέσιν ταύτης καὶ κατάλειψιν τοῦ ὑπολοίπου τῇ μονῇ, καὶ δεύτερον ἐπὶ τῆς περιουσίας εἰς ἣν ὑπολογίζονται αἱ γενόμεναι παροχαί, πρὸς ἄσκησιν τῆς μέμφεως ἀστόργου δωρεᾶς (4). Ἀλλὰ τοιοῦτος

1. Βλ. περὶ τῶν ἄρθρων τούτων Μπαλῆν, Κληρ. κατ. A.K. (1947) §§ 146-154.

2. Ὅρα ἰδίᾳ Μαλλοῦχον σελ. 123.

3. Μπαλῆς ἐνθ' ἀν. § 139.

4. Π. γ. ὁ μοναχὸς καταλείπει περιουσίαν 2000 ἐδώρησε δὲ ἐν ζωῇ 10000.

ὕπολογισμὸς δὲν τίθεται ἐν τῷ νόμῳ, οὐδὲ δύναται νὰ συναχθῆ ἔρμηνευτικῶς. Δνοῖν συνεπῶς θάτερον, ἢ ἡ νόμιμος μοῖρα ἀφαιρεῖται ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης περιουσίας, ὁπότε δυνατὸν οὐδὲν περιουσιακὸν στοιχεῖον νὰ ὑφίσταται, ἐὰν διετέθησαν ἤδη διὰ χαριστικῶν πράξεων, ἢ ἐπέρχονται οἱ συνήθεις κληρονομικοὶ κανόνες, ὡς ἐπὶ φυσικοῦ θανάτου, καὶ οὖς κανόνας δὲν προετίθετο νὰ ἀλλάξῃ, οὐδὲ ὄντως ἤλλαξεν ὁ νομοθέτης, ἦτοι κατὰ τὴν μοναχικὴν κοινὴν ὑπολογίζεται ἅπανα ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ, εἰς ἣν συγκαταριθμεῖται καὶ ἡ προστιθεμένη εἰς αὐτὴν κατὰ τοὺς γενικοὺς κανόνας τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, ἀφαιρεῖται ὑπολογιζομένη ἐπὶ ταύτης ἡ νόμιμος μοῖρα, ἀρκούσης δὲ τῆς περιουσίας τὸ τυχὸν περίσσευμα ἀποδίδεται εἰς τὴν μονήν, μὴ δ' ἀρκούσης ἐνάγονται οἱ δωρεοδόχοι διὰ τῆς μέμψεως ἀστόργου δωρεᾶς (1).

Ἡ δευτέρα αὕτη μέθοδος, ἣν ὑποστηρίζομεν (2), εἶναι ἡ μόνη σύμφωνος πρὸς τὸ σύστημα τοῦ ἡμετέρου νόμου. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 18 τοῦ ν. ΓΥΙΔ' «Πᾶσα ἡ περιουσία τῶν κειρομένων μοναχῶν περιέρχεται αὐτοδικαίως εἰς τὴν μονήν, μετ' ἀφαίρεσιν τῆς νομίμου μοίρας ἀπαιτητῆς ἀπὸ τῆς κατατάξεως τοῦ μοναχοῦ». Οὕτω ἐχούσης τῆς διατυπώσεως τοῦ νόμου ὁ πρῶτος ὑπολογισμὸς καθίσταται ἀδύνατος. Τούτου τεθέντος, δοθείσης καὶ τῆς μερίμνης τοῦ νομοθέτου πρὸς προστασίαν τῶν νομίμων μεριδοῦχων, δέον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ νομοθέτης τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν κληρονομικῶν ζητημάτων τῆς νομίμου μοίρας ρυθμίζει ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ θανάτου. Ἄλλὰ καὶ ἄλλως ἡ πρώτη μέθοδος προσβάλλει ἐν μείζονι μέτρῳ τὰς πράξεις τοῦ μοναχοῦ (ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν ἐν τῷ παραδείγματι δοθεισῶν λύσεων), ὅπερ προφανῶς δὲν δύναται νὰ θέλῃ ὁ νόμος, οὐδαμῶς στερησας τὸ δικαίωμα τῆς διὰ πράξεων χαριστικῶν ἢ ἄλλων διαθέσεως τῆς μέχρι τῆς ἀποκάρσεως περιουσίας.

β) Τὰ ἀνωτέρω ἐκράτουν ἀναντιρρήτως ἐν τῷ μέχρι τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος δικαίῳ. Κατὰ τὸ ἀρθρον ὅμως 1831 Α. Κ. ὑπολογίζεται εἰς τὴν κληρονομίαν καὶ ὑπόκειται εἰς μέμψιν «πᾶσα δωρεὰ ἐν ζωῇ τοῦ κληρονομουμένου, ἐφ' ὅσον ἐγένετο ἐντὸς τῆς πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ δεκαετίας καὶ δὲν ἐπεβάλλετο ἐξ ἰδιαιτέρου ἠθικοῦ καθήκοντος ἢ ἐκ λόγων εὐπρεπείας». Ὁ χρόνος ἀφ' οὗ ὑπολογίζεται ἡ δεκαετία εἶναι ὁ τῆς κοινῆς ἢ ὁ τοῦ θανάτου

Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην εὐρίσκομεν πρῶτον τὴν νόμιμον μοῖραν ἐπὶ τῶν 2000 καὶ οὕτω λαμβάνει ὁ υἱὸς 1000 τὰ ὑπόλοιπα δὲ 1000 περιέρχονται τῇ μονῇ. Κατόπιν εὐρίσκομεν τὴν πραγματικὴν νόμιμον μοῖραν, ἣτις εἶναι $\frac{12000}{2} = 6000$. Θὰ στραφῇ συνεπῶς ὁ νόμιμος μεριδοῦχος κατὰ τοῦ δωρεοδόχου διὰ 5000.

1. Οὕτω ἡ νόμιμος μοῖρα κατὰ τὸ ἄνω παράδειγμα εἶναι 6000. Ὁ νόμιμος μεριδοῦχος θὰ λάβῃ τὰς 2000 θὰ ἐναγάγῃ δὲ τὸν δωρεοδόχον διὰ 4000 ὡς συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς κοινῆς διαδοχῆς.

2. Ὁρα Ἐφ. Λαρίσης 11/1936 Θέμις ΜΘ' σελ. 772.

τοῦ μοναχοῦ ; Ὁ συνδυασμὸς τοῦ ἄρθρ. 18 τοῦ ν. ΓΥΙΑ' καὶ τοῦ ἄρθρ. 1831 Α. Κ. εἶναι δυσχερῆς. Προστίθεντες (1831 Α. Κ.) τὴν ἄστορογον δωρεὰν κατὰ τὴν κουράν καὶ ὑπολογίζοντες τὴν δεκαετίαν ἀπὸ ταύτης ὑποβάλλομεν ἐνδεχομένως εἰς μέμψιν δωρεάς, αἵτινες δὲν θὰ ἀνετρέποντο, ἂν μὴ ἐγίνετό τις μοναχός. Νομίζομεν ἐν τούτοις ὅτι καὶ μετὰ τὸν Ἀστικὸν Κώδικα ἢ πρόσθεσις τῆς ἀστόργου δωρεᾶς ἐν τῇ κληρονομικῇ περιουσίᾳ θὰ γίνη κατὰ τὰ ὑπὸ α' λεχθέντα καὶ ὁ ὑπολογισμὸς τῆς δεκαετίας ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς κουράς, τοῦτο δὲ λόγῳ τῆς ἑξομοιώσεως τῆς κουράς πρὸς θάνατον ὡς πρὸς τὴν νόμιμον μοῖραν τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων. Τὰ ἐκτεθέντα ἰσχύουσιν ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῆς δωρεᾶς αἰτία θανάτου (').

4. Ἐπὶ τῆς συνυπάρξεως μονῆς καὶ νομίμων μεριδούχων ἑξεταστέον τίς ἢ θέσις τῶν πιστωτῶν ἀπέναντι τούτων. Τὰ ζητήματα ταῦτα, ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα, δὲν λύονται εἰδικῶς ἐν τῷ νόμῳ, ἢ δὲ λύσις ἑξευρετέα ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ κρατοῦντα ἐν τῷ Ἀστικῷ δικαίῳ.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 1831 (ὁμοίως καὶ Πανδ. 5,2,8 § 9) πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς νομίμου μοίρας ἀφαιροῦνται πρότερον τὰ χρεῆ. Συνεπῶς εἰς τοὺς νομίμους μεριδούχους περιέρχεται ἢ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν χρεῶν νόμιμος μοῖρα, εἰς δὲ τὴν μονὴν ὅλη ἢ ἀνεκκαθάριστος ὑπόλοιπος περιουσία. Ἄπασα λοιπὸν ἢ περιουσία ἢ περιερχομένη εἰς τὴν μονὴν καθίσταται ὑπέγγυος. Ἐξ αὐτῆς τὸ πρῶτον θὰ ἰκανοποιηθῶσι τὰ χρεῆ τῶν πιστωτῶν, μόνον δὲ μὴ ἀρχούσης ταύτης θὰ στραφῶσι κατὰ τῶν νομίμων μεριδούχων ('). Ἡ εὐθύνη αὕτη τῆς μονῆς περιορίζεται μέχρι τῶν κεφαλαίων τῆς εἰσπραχθείσης ἐνεργητικῆς περιουσίας, ἀνεξαρτήτως τῆς συντάξεως ἀπογραφῆς. «Τὸ μοναστήριον δὲν εὐθύνεται διὰ τὰ χρεῆ τοῦ μοναχοῦ πέραν τῶν κεφαλαίων τῆς εἰσπραχθείσης ἐνεργητικῆς περιουσίας καὶ δὲν ὀφείλει τόκους ἢ ἀποζημιώσιν διὰ τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς» ἄρθρ. 18.

Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ μονὴ δὲν εὐθύνεται πέρα τοῦ ἐνεργητικοῦ εὐλόγως θὰ δεχθῶμεν τὴν ἐφαρμογὴν, κατὰ τὸ δυνατόν, τῶν περὶ τοῦ κληρονόμου ἐξ ἀπογραφῆς διατάξεων τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος ἐπ' αὐτῆς. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων δεχόμεθα τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἄρθρων 1904, 1905, 1907, 1908, 1909, 1910 Α. Κ., ἀποκλειομένων ὅμως, ὡς ἀσυμβιβάστων εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, τῶν ἄρθρων 1906 καὶ 1911 Α. Κ. Τὸ ἄρθρον 1906 Α. Κ. ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν του εἰς εἰδικὸν λόγον ('), μὴ συντρέχοντα ἐνταῦθα, ἀποκλείεται δ' ἐπίσης ἢ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 1911 Α. Κ. καθιερουμένη ἔκπτωσις ἀπὸ τοῦ ἐδεργετήματος τῆς ἀπογραφῆς διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ λόγους (').

1. Πρβλ. Μπαλῆν Κληρον. κατ' Α. Κ. § 363.

2. Βλ. Πάλλην σελ. 187.

3. Βλ. τοῦτον ἐν Μπαλῆ, Κληρον. κατ' Α. Κ. § 194, 4. Ἐγκύριος λοιπὸν ἐγγράφει μετὰ τὴν κουράν ὑποθήκην ἢ προσημείωσιν ὁ πιστωτής.

4. Ὁ Μαλλοῦχος σελ. 135 δέχεται ὅτι ἢ παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ἄρθρ. 1908 Α. Κ. (1077 Πολ. Δικον.) πάλησις ἐπάγεται ἀκυρότητα αὐτῆς· δὲν νομίζομεν.

Δραστικῶς δύνανται νὰ προστατευθῶσιν οἱ πιστωταὶ διὰ τῆς δικαστικῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς κληρονομίας (ἄρθρ. 1913 ἐπ. Α. Κ.), ἦν κατὰ τὴν γνώμην μας δύνανται οὗτοι νὰ ζητήσωσι (*).

5. Ἡ ἀνήκουσα τῷ μοναστηρίῳ μερὶς περιέρχεται κατὰ τὸ ἄρθρ. 18 τοῦ νόμου αὐτοδικαίως εἰς αὐτό. Διὰ τῆς ρητῆς ταύτης διατάξεως λύεται τὸ ζήτημα καὶ ἡ ἀμφιβολία, ἦν προεκάλεσε τὸ ἀπὸ 26 Ἰουλίου 1838 διάταγμα, καθ' ὃ ἡ μεταβίβασις τῶν περιουσιακῶν στοιχείων ἐπήρχετο διὰ δωρεᾶς, ἣτις ὑπέκειτο προκειμένου περὶ ἀκινήτων εἰς μεταγραφὴν ἐν τῷ γραφείῳ μεταγραφῶν ὡς καὶ εἰς ἐγγραφὴν ἐν τῷ κτηματολογίῳ τῆς μονῆς. Κατὰ τὸν νεώτερον νόμον οὐδὲν τούτων πρὸς μεταβίβασιν τῆς κυριότητος ἀπαιτεῖται, ταύτης μεθισταμένης ipso jure εἰς τὴν μονὴν κατὰ τὴν κουράν (**).

6. Ὡς πρὸς τὸ κῦρος τῆς αἰτίας θανάτου δωρεᾶς, ἀφορώσης τὴν πρὸ τῆς κουρᾶς περιουσίαν, ἀντίθετοι διὰ τὸ βυζαντινορρωμαϊκὸν δίκαιον διευπώθησαν ἀπόψεις. Ὁρθότερα εἶναι ἡ ἄποψις ἡ δεχομένη τὸ κῦρος τῆς τοιαύτης δωρεᾶς (**), ἣτις λόγῳ τῆς ἐννοιολογικῆς ἀπὸ τῆς διαθήκης διαφορᾶς της παρίσταται ὡς χρέος τοῦ μοναχοῦ, μὴ φυσικῶ τῷ λόγῳ ἀποσβεννύμενον. Χρόνος βεβαίως θανάτου εἶναι ὁ τοῦ φυσικοῦ θανάτου. Ἐὰν ἡ τοιαύτη δωρεὰ ὑπερβαίῃ τὴν εἰσκομισθεῖσαν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ, οὐδαμῶς εὐθύνεται ἡ μονὴ κατὰ τὸ ἄρθρ. 18. Πρόδηλον ὅτι κατὰ τὸν ν. ΓΥΙΑ' ἡ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν αἰτία θανάτου δωρεὰ εἶναι ἄκυρος (κατωτ. III, 1, β), ἐν δὲ τῷ βυζαντινορρωμαϊκῷ δικαίῳ ἔγκυρος ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς τῆς διαθεσίμου περιουσίας (ἀνωτ. § 2, II, 1).

III. 1. Τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ ρυθμίζουσιν αἱ κάτωθι διατάξεις τοῦ νόμου :

Ἄρθρ. 4 ἐδ. ε' § 2 «Δωρεαὶ καὶ ἐν γένει χαριστικαὶ πράξεις κληρονομουμένων μοναχῶν μειοῦσαι τὸ ἀνήκον μετὰ τὸν θάνατον εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον (*) ἤμισυ τῆς κληρονομίας αὐτῶν ἀκυροῦνται τῇ αἰτήσει τοῦ Ταμείου μέχρι συμπληρώσεως τῆς μερίδος αὐτοῦ».

Ἄρθρ. 19 § 1 «Ὅτε διὰ διαθήκης οὔτε διὰ πράξεων ἐν ζωῇ δύναται ὁ μοναχὸς νὰ διαθέσῃ χαριστικῶς ὑπὲρ οὐδενὸς περιουσίαν κτηθείσαν ὅπως δὴποτε καὶ ἀνήκουσαν αὐτῷ μετὰ τὴν κατάταξιν αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ».

Ἄρθρ. 4 ἐδ. ε' § 1 «Πόροι τοῦ Ταμείου εἶναι τὸ ἤμισυ τῆς κληρονο-

1. Ἐὰν οἱ πιστωταὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἱκανοποιηθῶσιν πλήρως ἐκ τῆς κατὰ τὴν κουράν περιουσίας, οὐδαμῶς ἀποσβέννυνται τὰ χρέη των, ἀλλὰ δύνανται νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς μετὰ τὴν κουράν περιουσίας τοῦ μοναχοῦ.

2. Ταῦτα ἰσχύουσι καὶ διὰ τὸ Βυζαντινορ. δίκαιον.

3. Singer σελ. 31-32. Ὑπὲρ τοῦ ἐγκύρου ὑπὸ τὸν ν. ΓΥΙΑ' βλ. Μαλλοῦχον σελ. 101.

4. Νῦν εἰς τὸν ΟΔΕΠ.

μικῆς περιουσίας τῶν ἄλλων μοναχῶν, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος ἀνήκοντος εἰς τὴν μονὴν τῆς μετανοίας ἢ ἐγκαιαβιώσεως αὐτῶν.

Ἄρθρ. 19 § 2 «Πᾶσα περιουσία τοῦ μοναχοῦ περιέρχεται εἰς τὴν μονὴν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ».

Καὶ ἐξ ἀπλῆς ἀναγνώσεως τῶν ἄρθρων τούτων προκύπτει ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα διπλῆ ἀντίφασις (¹). α') Κατ' ἄλλας διατάξεις ἅπασα ἡ περιουσία προσκυροῦται τῇ μονῇ (ἄρθρ. 19 § 2) κατ' ἄλλας τὸ ἡμισυ ἀνήκει τῇ μονῇ τὸ δὲ λοιπὸν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Ταμείῳ (ἄρθρ. 4 ἐδ. ε' § 1). Ἡ δευτέρα αὕτη λύσις εἶναι ἡ μόνη παραδεκτὴ, καθόσον ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ ἐσκοπεῖτο ἡ εἰδικὴ καὶ ὀριστικὴ ρύθμισις τοῦ θέματος, ἐν τῇ ἄλλῃ ἀπλῶς καὶ μόνον τεθείσης τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς διαθέσεως (²). β') Ἐτέρα ἀντίφασις εἶναι ὅτι ἐνῶ ἐν τῷ ἄρθρῳ 19 § 1 ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως λέγεται ὅτι ὁ μοναχὸς δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ χαριστικῶς τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίαν του, ἐν τῷ ἄρθρῳ 4 ἐδ. ε' § 2 ἡ τιθεμένη ἀκυρότης πλήττει τὸ ἡμισυ τὸ περιεχόμενον τῷ ΟΔΕΠ, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μερίδος αὐτοῦ. Δοθέντος ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῶν χαριστικῶν πράξεων εἶναι γενικὴ ἐν τῷ νόμῳ πᾶσα χαριστικὴ ἐν ζωῇ ἡ αἰτία θανάτου πρᾶξις τοῦ μοναχοῦ μειοῦσα τὴν περιουσίαν τὴν περιελευσομένην εἴτε τῇ μονῇ εἴτε τῷ ΟΔΕΠ ἀκυροῦται τῇ αἰτήσει τούτων (³). Κατὰ τὸν νόμον μόνον τὸ κελλίον αὐτοῦ δύναται νὰ διαθέσῃ ὁ μοναχὸς ὑπὲρ τοῦ ὑποτακτικοῦ αὐτοῦ ὄντος ἢ γενομένου μοναχοῦ (⁴).

2. Περιουσία ἐπαγομένη μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν δύναται νὰ εἶναι εἴτε ἐκ κληρονομίας εἴτε ἐκ κληροδοσίας εἴτε ἐκ δωρεᾶς.

Διὰ τὴν κληρονομίαν καὶ κληροδοσίαν ρητῶς προνοεῖ ὁ νόμος ὅτι ταύτας ἀποδέχεται ὁ μοναχὸς τούτου δ' ἄρνούμενου ἢ μονῆς. (ἄρθρ. 18). Ὡς πρὸς τὴν δωρεὰν ὁ νόμος σιγᾷ, συνεπῶς τὸ δικαίωμα τοῦ μοναχοῦ πρὸς ἀποδοχὴν, ὃν ἀπολύτως προσωπικόν, δὲν δύναται ἐν ἀρνήσει τούτου νὰ ἀσκηθῇ ὑπὸ τῆς μονῆς.

Ἀποδεχθέντος τοῦ μοναχοῦ τὴν κληρονομίαν ἢ κληροδοσίαν ἢ δωρεὰν κατὰ τὸ ἄρθρον 18 ἡ κυριότης τούτων ἀνήκει τῇ μονῇ τοῦ μοναχοῦ ἔχοντος

1. Ὅρα περὶ τῶν ἀντιφάσεων τούτων Μαλλοῦχον σελ. 96-99.

2. Κατὰ Πρωτοδ. Καλαμῶν 276/1920 Θέμις ΔΒ' σελ. 266 περιέρχεται ἐξ ὄλου εἰς τὴν μονὴν. Τούναντιον κατὰ Ἐφ. Ἀθηνῶν 795/1927 Θέμις ΛΘ' σελ. 230 τὸ ἡμισυ περιέρχεται τῇ μονῇ τὸ δ' ἕτερον τῷ Γ.Ε.Τ. (ΟΔΕΠ). Ὅμοιος καὶ Ἐφ. Ἀθηνῶν 533/1950 Θέμις ΞΑ' σελ. 609.

3. Φύσις τῆς ἀκυρότητος ἢ σχετικὴ (179 Α. Κ.). Ἐκ τούτου παρέπεται ὅτι τὴν ἀκυρότητα δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ μόνον ὁ ΟΔΕΠ ἢ ἡ μονή, σὺν δὲ οἱ συμβληθέντες ἢ τρίτός τις. Περὶ τῶν περαιτέρω συνεπειῶν τῆς σχετικῆς ἀκυρότητος παραπέμπομεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Βλ. Planck, Kommentar I § 135.

4. Ἄρθρ. 19 § 1 «Μόνον τὴν χρῆσιν ἐφ' ὄρου ζωῆς τοῦ κελλίου αὐτοῦ δύναται νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ τοῦ ὑποτακτικοῦ αὐτοῦ ὄντος ἢ γενομένου μοναχοῦ». Βλ. καὶ Ἐφ. Πατρῶν 267/1929 Δικαστικὴ Β' σελ. 77.

τὸ ἥμισυ τῆς ἐπικαρπίας⁽¹⁾ ⁽²⁾. Ὡσαύτως κατὰ τὰ τὸ ἄρθρ. 17 δύναται νὰ παραχωρηθῶσι τοῖς μοναχοῖς γαῖαι πρὸς καλλιέργειαν, ὧν ἔχει τὴν κάρπωσιν, δηλ. ἐπικαρπίαν, κατὰ δὲ τὸ ἄρθρ. 27 δύναται ὁ μοναχὸς νὰ διατηρηῇ

1. Ἐὰν ὁ μοναχὸς δὲν θελήσῃ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν κληρονομίαν ἢ κληροδοσίαν ἀπόλλυσι τὸ ἥμισυ τῆς ἐπικαρπίας. Διὰ τὰς ἐν μέρει Α' περιοχὰς ἐλλείπει διατάξεως ὡς ἡ τοῦ ἄρθρ. 18, τὸ δικαίωμα πρὸς ἀποδοχὴν κληρονομίας ἢ κληροδοσίας (καὶ δωρεάς), ὃν ἀπολύτως προσωπικόν, δὲν δύναται νὰ ἀσκηθῇ ὑπὸ τῆς μονῆς, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ. Ἀποποιηθέντος συνεπῶς τοῦ μοναχοῦ ἐφαρμόζεται τὸ ἄρθρ. 1856 Α.Κ. Τὸ δικαίωμα τῆς μέμφεως ἀτόργου δωρεάς ἀσκούμενον ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ ὡς ἀναγκαίου κληρονόμου εἶναι ἀπολύτως προσωπικόν διὰ τε τὸ βυζαντινογ. δίκαιον καὶ τὸν ν. ΓΥΙΑ'. Ὁ Ἀστικός Κώδιξ δὲν γνωρίζει μέμφιν ἀτόργου διαθήκης, ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τοῦ μοναχοῦ νὰ στέρξῃ εἰς τὰ καταλειφθέντα ἢ εἰς τὴν γεννημένην ἀποκλήρωσιν εἶναι ἀπολύτως προσωπικόν, πρβλ. Μαλλοῦχον σελ. 157. Κατὰ τὸν Μαλλοῦχον πᾶν ὅτι κτᾶται ὁ μοναχὸς συνεπείᾳ τῆς ἀσκήσεως τῆς μέμφεως ἀνήκει αὐτῷ (σελ. 110). Νομίζομεν ὅτι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ ἥμισυ τῆς ἐπικαρπίας κέκτηται οὗτος διότι, καίτοι προσωπικόν, τὸ δικαίωμα τῆς μέμφεως δὲν παύει νὰ ἀσκήται ὡς ἀπόρροια τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος.

2. Ἐπὶ ἀποδοχῆς κληρονομίας ἢ κληροδοσίας γεννῶνται τὰ κάτωθι εἰδικώτερα ζητήματα :

α) Ἐὰν ἡ κληρονομία ἢ κληροδοσία ἐπήχθη τῷ μοναχῷ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἢ δ' ἀποδοχῆ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ γίνῃ μετ' αὐτὴν, λόγῳ τῆς συμπτώσεως τῆς ἐπαγωγῆς καὶ κτήσεως, τῆς καθιερωμένης ὑπὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (1856, 1997), θεωροῦνται περιοριστικὰ στοιχεῖα κτηθέντα πρὸ τῆς κουρᾶς, ὁπότε ὑπάρχει δικαίωμα νομίμου μοίρας ἐπ' αὐτῶν τὸ ὑπόλοιπον δέον νὰ περιέρχεται κατὰ κυριότητα τῇ μονῇ, διατηρουμένου ὁμως τοῦ μοναχοῦ τὸ ἥμισυ τῆς ἐπικαρπίας. Ὁμοίως καὶ διὰ τὰς ἐν μέρει Α' περιοχὰς θὰ θεωρηθῶσι περιοριστικὰ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως (ἀνωτ. § 2, III). Ἡ ἀντίθετος λύσις ἐγένετο δεκτὴ ἐν τῷ προγενεστέρῳ δικαίῳ τόσον διὰ τὸν νόμον ΓΥΙΑ' ὅσον καὶ διὰ τὸ βυζαντινορωμαϊκόν, διότι ἡ κτήσις τῆς κληρονομίας δὲν συνέπιπτε μετὰ τῆς ἐπαγωγῆς. Πρβλ. ὁμος Μαριδάκης σελ. 323, ποιῶντα ὀρθῶς ἀναλόγους διακρίσεις, ἥτοι ἂν ὁ μοναχὸς ἦτο ἀναγκαῖος κληρονόμος, ὁπότε ἐκτᾶτο αὐτοδικαίως τὴν κληρονομίαν ἢ οὐ, ὁπότε ἡ κτήσις συνέπιπτε μετὰ τῆς ἀποδοχῆς.

β) Τὸ ἄρθρ. 18 τοῦ ν. ΓΥΙΑ' ὁμιλεῖ περὶ κληρονομίας ἢ κληροδοσίας περιοριστικῶς τῷ μοναχῷ μετὰ τὴν κουράν. Ἐὰν ἡ κληρονομία ἢ κληροδοσία ἐπήχθη πρὸ τῆς κουρᾶς ἀποποιεῖται δὲ μετ' αὐτὴν ὁ μοναχὸς δύναται νὰ ἀποδεχθῇ ἀντ' αὐτοῦ ἢ μονῆ κατὰ τὸν ν. ΓΥΙΑ' ; Ἡ καταφατικὴ ὑποστηρίζεται λύσις (Μαλλοῦχος σελ. 151), ὁπότε περιέρχονται τῇ μονῇ ἐλευθέραι νομίμου μοίρας, διότι οὐδέποτε ἐκτήθησαν ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ.

γ) Τὸ ζήτημα τὸ ἀπασχολῆσαν τὸ βυζαντινορωμαϊκόν δίκαιον quid juris ἂν ἐπὶ ἐπαγωγῆς κληρονομίας ἀποβιώσει ὁ μοναχὸς πρὸ τῆς ἀποδοχῆς δὲν ἐτίθετο ἐν τῷ νόμῳ ΓΥΙΑ', διότι καὶ ἀποποιηθέντως τοῦ μοναχοῦ δύναται νὰ ἀποδεχθῇ ἡ μονῆ.

δ) Ἐπὶ κληρονομίας ἢ κληροδοσίας ὑπὸ ἀναβλητικὴν αἴρεσιν ἢ προθεσμίαν ἢ ἐπαγωγή καὶ κτήσις αὐτῶν ἐπέχεται ἅμα τῇ πληρώσει τῆς αἰρέσεως ἢ προθεσμίας (1935, 1998 Α.Κ.) καὶ μετὰ τούτου θὰ κριθῇ ἂν ἡ κληρονομία ἢ κληροδοσία ἀνάγεται εἰς τὸν πρὸ τῆς κουρᾶς ἢ μετ' αὐτὴν χρόνον.

ε) Ἐὰν ὁ μοναχὸς κηρυχθῇ ἀνάξιος πρὸς τὸ κληρονομηῆσαι ἢ πρὸς αὐτὸν ἐπα-

κατοικίδια ζῶα, μὴ ὑπερβαίνοντα τὰ 16 καθ' ἕκαστον εἶδος, καὶ ἅτινα κατὰ ρητὴν τοῦ νόμου διάταξιν δύναται νὰ ἐκποιῇ κατ' ἀρέσκειαν.

Ἡ ἐρμηνεία εἰς τὴν περιουσίαν ταύτην περιλαμβάνει καὶ τὰ ἐξ ἰδίας ἐργασίας κτώμενα, οἷον ζωγραφικῆς, ἐπιστημονικῆς ἐργασίας κ.λ.π. Τὸ δικάϊωμα τῆς ἐκποίησεως ρητῶς καθοριζόμενον μόνον ὡς πρὸς τὰ κατοικίδια ζῶα ὑπάρχει καὶ ἐπὶ πάσης τῆς ἐκ τῆς ἐπικαρπίας περιουσίας, καθόσον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐπικαρπίας κεῖται καὶ τὸ ἐκποιεῖν τὰ προϊόντα αὐτῆς.

Συγκεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ ν. ΓΥΙΑ' δύο ομάδας περιουσιῶν :

1) Τὴν ἐκ κληρονομίας, κληροδοσίας ἢ δωρεᾶς, ἣν ὡς μὴ ἀνήκουσαν αὐτῷ οὐδαμῶς δύναται νὰ διαθέσῃ ὁ μοναχὸς (ἄρθρ. 18) καὶ 2) τὴν ἐκ τοῦ ἡμίσεος τῆς ἐπικαρπίας τῶν ἄνω στοιχείων, τὴν ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν γαιῶν καὶ τὴν ἐξ οἰκιακῶν ζώων ἀποτελουμένην καὶ τὴν ἐκ προσωπικῆς ἐργασίας τοῦ μοναχοῦ κτωμένην, ἣν δύναται νὰ διαθέσῃ μόνον δι' ἐπαχθῶν πράξεων, ἀπαγορευομένης τῆς διὰ χαριστικῶν πράξεων ἐν ζωῇ (ἐν αἷς καὶ ἡ αἰτία θανάτου δωρεὰ) ὡς καὶ τῆς διὰ διαθήκης διαθέσεως. Ἄρθρ. 17, 19 καὶ 27.

Τὸ δικάϊωμα ἡμίσεος τοῦ ΟΔΕΠ ὑπάρχει μόνον ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 περιουσίας (1). Ὅντως κατὰ τὸ ἄρθρ. 18 § 2 αἱ κληρονομίαι, κληροδοσίαι καὶ δωρεαὶ ἀνήκουσι τῇ μονῇ, ὡς δ' ἐκ τούτου δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς κληρονομικὴ περιουσία τοῦ μοναχοῦ, ἐφ' ἧς ἔχει δικάϊωμα ἡμίσεος ὁ ΟΔΕΠ· ἄρθρ. 4 ἐδ. ε' § 1 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 19 § 2, ἅπερ προϋποθέτουσιν ἀνήκουσαν τῷ μοναχῷ περιουσίαν.

γωγὴ θὰ θεωρηθῇ ὡς οὐδέποτε γενομένη καὶ συνεπῶς οὐδεὶς λόγος κτήσεως ὑπὸ τῆς μονῆς, τοῦ ν. ΓΥΙΑ' μόνον ἐπὶ ἀποποιήσεως τοῦ μοναχοῦ παρέχοντος δικάϊωμα κτήσεως ὑπὸ τῆς μονῆς.

στ) Ἐάν ὁ μοναχὸς ἐγκατέστη κληρονόμος ἀλλὰ διωρίσθη καὶ ὑποκατάστατος (1809 AK) διακρίνομεν ὑπὸ τὸν ν. ΓΥΙΑ' : ἐάν μὲν ὁ μοναχὸς ἀποποιηθῇ, δὲν ἐπάγεται ἡ κληρονομία τῷ ὑποκαταστάτῳ, ἀλλὰ δύναται νὰ ἀποδεχθῇ ἡ μονή· ἐάν ὁμως ἐξέπεσε λόγῳ ἀναξιώτητος, κατὰ τὰ ἐν ζ) κτᾶται ὁ ὑποκατάστατος.

ζ) Ἡ εἰς τὸν μοναχὸν ἐπαχθεῖσα δωρεὰ ἀνακαλεῖται (505-508 AK), μὴ ἀσκοῦντος ἐπιρροὴν τοῦ γεγονότος ὅτι ἀνήκει τῇ μονῇ.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 18 § 2 ἐάν ἡ ἐπαγομένη κληρονομία εἶναι βεβαρωμένη ἀπατεῖται διὰ τὴν ἀποδοχὴν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ καὶ συναίνεσις τῆς μονῆς διὰ τοῦ οἰκείου ἡγουμενοσυμβουλίου.

1. Ὅμοιως μόνον κατὰ τῆς περιουσίας ταύτης δύναται νὰ στραφῶσιν οἱ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν πιστωταὶ τοῦ μοναχοῦ ὡς καὶ οἱ πρὸ αὐτῆς, ἀν δὲν ἠξυνήθησαν νὰ ἱκανοποιηθῶσιν ἐκ τῆς κατὰ τὴν κουργὰν ὑφισταμένης. Καὶ ἐν τῇ περικτῶσει ταύτῃ ἡ μονή καὶ ὁ ΟΔΕΠ εὐθύνονται μέχρι τοῦ ἐνεργητικοῦ, μὴ ὑποχρεούμενοι εἰς σύνταξιν ἀπογραφῆς (ἄρθρ. 4 in f. καὶ 19 §§ 1 καὶ 2). Δῆλον οἰκοθὲν ὅτι ἡ κατὰ τὴν μοναχικὴν κουργὰν περιελθούσα τῇ μονῇ ἢ τοῖς νομίμοις μεριδούχοις περιουσία εἶναι ξένη εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν πιστωτάς.

3. Ειδικῶς προνοεῖ ὁ νόμος τὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ μοναχοῦ ἀπὸ μιᾶς μονῆς καὶ μεταβάσεως εἰς ἑτέραν, ὀρίζων ρητῶς ἐν ἄρθρῳ. 19 § 3 ὅτι ἀπόλλυσιν ὑπὲρ τῆς μονῆς τῆς μετανοίας του τὴν τέως κεκτημένην περιουσίαν, τῆς νέας μονῆς κληρονομώσης τὴν ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ κατατάξεως περιουσίαν. Ἡ ἐξ ἧς ἀποχωρεῖ μονὴ κτᾶται τὴν περιουσίαν ταύτην αὐτοδικαιῶς, πρόδηλον δὲ ὅτι ἡ μονὴ τῆς ἐγκαταβιώσεως κληρονομεῖ ὁμοῦ μετὰ τοῦ ΟΔΕΠ τὴν ἀπὸ τῆς κατατάξεως ἐν αὐτῇ κτηθεῖσαν (*). Τῶν δικαιωμάτων τῶν νομίμων μεριδούχων ἅπαξ διακανονιζομένων κατὰ τὴν κουρὰν ἔπεται ὅτι οὐδεὶς λόγος περὶ νέας ἀπολήψεως νομίμου μοίρας κατὰ τὴν εἰς τὴν ἑτέραν μονὴν κατάταξιν. Τοῦναντίον ἐφαρμόζονται καὶ διὰ τὴν μονὴν τῆς ἐγκαταβιώσεως τὰ περὶ ἐπαγωγῆς κληρονομίας ἢ κληροδοσίας καὶ κτήσεως δωρεᾶς λεχθέντα ὡς καὶ τὰ περὶ εὐθύνης διὰ τὰ χρέη.

4. Περὶ μεταγραφῆς τῆς μέχρι τῆς κουρᾶς περιουσίας εἶπομεν ὅτι ὁ νόμος ἀπέκλεισε ταύτην διὰ τὴν μονὴν. Ὁ νόμος δὲν προέβλεψέ τι περὶ μεταγραφῆς τῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μοναχοῦ περιεχομένης αὐτῇ περιουσίας, ἐὰν περιλαμβάνῃ ἀκίνητα ἢ ἐμπράγματα ἐπ' αὐτῶν δικαιώματα, ὡς μὴ ἀπαιτουμένης ἐν τῷ προοιχύσαντι δικαίῳ μεταγραφῆς τῆς ἀποδοχῆς. Ὁ Ἀστικὸς Κώδιξ καινοτομεῖ ἐν προκειμένῳ (ἄρθρ. 1193), ὁπότε ἐρωτᾶται ἀν ὑποχρεοῦται ἡ μονὴ καὶ ὁ ΟΔΕΠ εἰς μεταγραφὴν. Ἡ λύσις εἶναι καταφατική, διότι τὴν μετὰ τὴν κουρὰν περιουσίαν κτῶνται οὗτοι θανόντος τοῦ μοναχοῦ ὡς γνήσιοι καθολικοὶ διάδοχοι («κληρονομικῶ δικαίῳ» ἄρθρ. 19 § 3) ἐν δὲ τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν γεννῶνται τὰ ζητήματα, ἅτινα σκοπῶν νὰ παρακάμψῃ ὁ νόμος ὥρισεν ὅτι ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν μοναχικὴν κουρὰν περιουσίας δὲν ἀπαιτεῖται μεταγραφὴ (**).

IV. Ὁ ν. ΓΥΙΔ' ἐν ἄρθρ. 4 ἐδ. δ' περιεῖχεν ἰδίας διατάξεις περὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς ἱερομονάχων. Αἱ διατάξεις αὗται κατηγορήθησαν ὑπὸ τοῦ ν. 4684/1930 ἄρθρ. 7 ἐδ. 2. Συνεπῶς τὰ τῆς κληρονομικῆς τούτων διαδοχῆς ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν ἀντιστοιχῶν ὁρισμῶν περὶ μοναχῶν, διότι τὰ πρόσωπα ταῦτα διὰ τῆς κτήσεως καὶ ἑτέρων ἰδιοτήτων δὲν ἀποβάλλουσι τὴν τοῦ μοναχοῦ (*).

1. Ἀλλ' ἄραγε ἐπὶ τῆς μέχρι μεταβάσεως εἰς ἑτέραν μονὴν περιουσίας ἔχει δικαίωμα ἡμίσεος ὁ ΟΔΕΠ; Ἀπλὴ παραβολὴ τῶν ἄρθρ. 4 ἐδ. ε' § 1 καὶ 19 § 3 πείθει περὶ τῆς ἐν τῷ πνεύματι τοῦ νομοθέτου δεινῆς ταραχῆς. Κατὰ τὸν Μαλλοῦχον σελ. 159 καὶ ἐπὶ τῆς περιουσίας ταύτης ἔχει δικαίωμα ἡμίσεος ὁ ΟΔΕΠ, κατὰ τὸν Μπαλῆν § 192 τὴν περιουσίαν ταύτην κτᾶται ἀποκλειστικῶς ἡ ἐξ ἧς ἀποχωρεῖ μονὴ, ὅπερ δεχόμεθα. Ὁ μοναχὸς γενόμενος ἐπίσκοπος ἀπόλλυσιν ὑπὲρ τῆς μονῆς τὴν μέχρι τῆς χειροτονίας περιουσίαν του, κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἄρθρου 19 § 3.

2. Βλ. τὰ ζητήματα ταῦτα παρὰ Μομφερράτῳ σελ. 117.

3. Βλ. ἀνωτ. § 2, V. Ἐσφαλμένως ὁ Κ. Στοφορόπουλος ἐν Θέμιδι ΜΕ' σελ. 777 λέγει ὅτι οἱ μοναχοὶ (ἐννοεῖ τοὺς ἱερομονάχους, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς παραπομπῆς εἰς τὸ ἄρθρ. 4 ἐδ. δ' τοῦ ν. ΓΥΙΔ') θὰ κληρονομηθῶσι μετὰ τὸν ν. 4684 ἐξ

§ 5

ΑΙ ΜΟΝΑΙ ΤΟΥ ΑΘΩ

Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω διετήρησε κατ' ἀρχὰς τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς καὶ οὐδὲν ὑπεβλήθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν, οὐδ' ἐπεξετάθη ἐπ' αὐτῆς ὁ ν. ΓΥΙΔ', ἐπαφεισθῆς εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις τῆς ἀποφάσεως περὶ τῆς τύχης της (ἄρθρ. 5 τῆς ἐν Λονδίῳ Συνθήκης τῆς 17 Μαΐου 1913, ἔφ. Κυβερν. σελ. 813). Διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης ἀνεγνωρίσθη ἡ ἑλληνικὴ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ἄθω, ὑπὸ δὲ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν μονῶν αὐτοῦ ἐνεκρίθη ὁ ἀπὸ 10 Μαΐου 1924 Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω, ὅστις ἐν ἄρθρ. 101 καὶ 109 § 2 προβλέπει τὰ περὶ κληρονομίας τῶν μοναχῶν τοῦ Ἄθω καὶ τῶν ἐκεῖ ἀποβιούντων λαϊκῶν⁽¹⁾.

ἄδιαθέτου κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ συνεπῶς ὑποστηριζόμενον ὅτι ὁ ἐπίσκοπος γινόμενος ἱερομόναχος δὲν διέπεται ὑπὸ τοῦ ν. ΓΥΙΔ' εἶναι προφανῶς ἔξω τῆς πραγματικότητος.

1. Πρὸβλ. Μπαλῆν ἐν Ἐφημ. Ἑλλην. καὶ Γαλλ. Νομολογίας 40, σελ. 298. Ἐκ τῆς νομολογίας βλ. Ἐφ. Θεσσαλονίκης 416/1931 Θέμις ΜΓ' σελ. 573, Ἐφ. Θεσσαλονίκης 165/1935 Θέμις Ν' σελ. 835